DRAAIBOEK DRUGBELEID IN DE LEERTIJD

HANDLEIDING VOOR DE COACH

COLOFON

Auteur
Ilse Bernaert, VAD
Joke Claessens, VAD

Met dank aan

An Van de Ven, Pedagogisch adviseur / Coördinator praktijkopleiding, Vlaams Agentschap Ondernemersvorming - Syntra Vlaanderen

Peter Aertsen, CGG De Pont, Mechelen
Helga Berghman, CGG Eclips, deelwerking CAT Infopunt, Gent
Karin Borkelmans, CAD Limburg, Genk
Jan De Smet, VAGGA verslavingszorg en -preventie, Antwerpen
Tine Huyghebaert , Middelpunt, CGG Preventie alcohol & drugs West-Vlaanderen
Jonathan Jetten, Middelpunt, CGG Preventie alcohol & drugs West-Vlaanderen
Ilse Lemahieu, GGZ Waas en Dender, deelwerking Delta, Sint-Niklaas
Gwen Maris, CGG Vlaams-Brabant Oost, Leuven
Ilse Vanroy, CGG Ahasverus, Asse

Ontwerp kaft
www.epo.be

Druk kaft
Sint-Joris, Merendree

Verantwoordelijke uitgever
F. Matthys, Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel
wettelijk depotnummer:

DE DRUGLIJN 078-15-10-20

VAD, Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen vzw
Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel
T 02 423 03 33 | F 02 423 03 34 | vad@vad.be | www.vad.be

INLEIDING

Situering

Alcohol- en andere drugs vormen een belangrijke maatschappelijke problematiek. Het aantal problematische alcoholgebruikers wordt in België geschat op 500.000. Het laatstejaarsgebruik van cannabis bij 18-jarigen in Vlaanderen bedraagt 30,5% (De Donder, 2007).
De algemene doelstelling van alcohol- en andere drugpreventie is het voorkomen van problemen als gevolg van middelengebruik. Vanuit een gezondheidsperspectief houden alle middelen - legale en illegale drugs - in meerdere of mindere mate risico's in voor de gezondheid en het welzijn van de gebruiker en zijn omgeving.
Jongeren zijn omwille van diverse redenen gevoeliger voor de risico's van middelengebruik en extra kwetsbaar: hun leeftijd, het feit dat hun hersenen nog volop in ontwikkeling zijn en de verschuivingen in hun sociale en emotionele belevingswereld. En juist de adolescentieperiode is de levensfase bij uitstek waarin jongeren zelf of via hun vrienden, media, ... geconfronteerd worden met alcohol en andere drugs.

Het mag dan niet verwonderen dat ook de Syntra lesplaatsen voor een hele uitdaging staan. Alcohol- en ander druggebruik heeft een directe invloed op het functioneren van de jongere in de lesplaats en op de werkplek, en kan de kansen van de jongere op een geslaagd traject beperken. Alcohol en andere drugs houden risico's in voor de gezondheid, het welzijn en de veiligheid van de jongere én de omgeving.

Effectieve drugpreventie in de Syntra lesplaats vereist dan ook een beleidsmatige aanpak met een werking op verschillende niveaus.[i] Zowel het aanbieden van een duidelijk normatief kader en het consequent regulerend optreden, als het vroegtijdig interveniëren door het opvolgen, signaleren en begeleiden van jongeren die minder functioneren zijn belangrijke elementen bij het voorkomen van en anticiperen op drugproblemen. Daarnaast blijft uiteraard het sensibiliseren en informeren van leerlingen rond de drugthematiek en het werken rond sociale en persoonlijke vaardigheden, ondersteund door structurele maatregelen op het gebied van leerlingenparticipatie en schoolinfrastructuur, een essentiële doelstelling.

Het concept 'Drugbeleid Op School' (DOS) biedt een concreet handvat voor het effectief, beleidsmatig werken rond alcohol- en andere drugs. Een drugbeleid is een geheel van maatregelen opgebouwd rond de pijlers regelgeving, begeleiding, drugeducatie en structurele maatregelen.

Doel en opzet van het draaiboek

Op basis van ervaringen binnen de setting deeltijds leren en werken en kritische reflecties uit de preventie- en onderwijssetting werd het concept DOS hertaald naar een 'Drugbeleid op maat van de leertijd'. In het draaiboek wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de structuur en eigenheid van de leertijd. Maar uiteraard blijft dit steeds een algemene benadering en heeft elke Syntra lesplaats haar specifieke werking en organisatiestructuur.

Voor u ligt het resultaat: een gedetailleerd draaiboek, waarin alle stappen voor het uitwerken van een 'drugbeleid in de leertijd' van a tot z beschreven worden: van het oprichten van een werkgroep tot de evaluatie op het einde van de rit.

Maar het draaiboek is geen kant-en-klaar-concept. Een goed drugbeleid wordt in belangrijke mate ingevuld aan de hand van de specifieke context van de Syntra lesplaats. De uitdaging is het uitwerken van een beleid op maat van de lesplaats. Praktijk en onderzoek[ii] leert ons dat begeleiding door een coach hierbij geen overbodige luxe is.
Het draaiboek is dan ook in eerste instantie opgevat als een handleiding voor de coach, maar kan daarnaast ook voor de Syntra lesplaats zelf als informatie- en inspiratiebron dienen.

Inhoud van het draaiboek

Het draaiboek biedt de coach een handleiding om het volledige proces van het uitwerken van een drugbeleid met een Syntra lesplaats succesvol te doorlopen.
Het uitwerken van een drugbeleid is procesmatig opgedeeld in verschillende fases:

- Fase 1: Voorbereiding van een drugbeleid in de Syntra lesplaats;
- Fase 2: Uitwerken van de visie van de Syntra lesplaats op een drugbeleid;
- Fase 3: Uitwerken van de pijlers van een drugbeleid:
  regelgeving – begeleiding – educatie & structurele maatregelen;
- Fase 4: Implementatie;
- Fase 5: Evaluatie & bijsturing.

Elke fase omvat een gedetailleerd stappenplan.

Vertrekkend van het belang van het 'op maat' werken, en rekening houdend met de realiteit dat veel Syntra lesplaatsen reeds initiatieven hebben genomen rond een drugpreventie, is het draaiboek ook een '*plukboek' voor de coach*. Op basis van de context, de noden en vragen van de lesplaats kan de coach de relevante onderdelen uit het draaiboek 'plukken' en deze aanpassen aan de specifieke structuur en eigenheid van de lesplaats.

Rol van de coach

De rol van coach van een drugbeleid in de leertijd kan opgenomen worden door

- de regionale preventiewerkers, verbonden aan de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg (CGG);
- de lokale preventiewerker;
- de CLB-medewerkers;
- …

Centraal in de functie van de coach staat het aansturen en opvolgen van het verloop van de uitwerking van een drugbeleid op maat van de Syntra lesplaats. Hoe groot deze aansturing en opvolging is, hangt af van de noden en context van de lesplaats. De coach waakt er ook over dat er een gedragen proces tot stand komt: als neutraal persoon probeert hij verschillende meningen, visies op elkaar af te stemmen en tot een gezamenlijke houding te komen.

De coach is met andere woorden de procesbegeleider: bewaker van de kwaliteit, het tijdsverloop, aanreiker van informatie (bijv. over het wettelijk kader, criteria voor effectieve preventie, …) enz. Maar de coach is niet de 'eindverantwoordelijke'. De coach kan de lesplaats aanbevelingen en voorstellen doen, maar de Syntra lesplaats beslist welke invulling gegeven wordt aan het drugbeleid.

De coach is ook de aangewezen persoon om de Syntra lesplaats wegwijs te maken in het preventie-, hulpverlenings- en justitiële landschap van de regio.

 Bijlage A: Lijst regionale preventiewerkers

SITUERING: INZICHT KRIJGEN IN DE EIGENHEID VAN DE LEERTIJD

Voor het coachen van een drugbeleid in een Syntra lesplaats is het belangrijk om op de hoogte te zijn van de specifieke situatie van de leertijd en de eigenheid van de Syntra lesplaats waarmee men aan de slag gaat. Dit is een voorwaarde om het mandaat van de Syntra lesplaats te verwerven om het veranderingsproces te begeleiden en te adviseren.

We lichten hier kort de organisatie structuur van de leertijd toe, de specifieke kenmerken van de Syntra lesplaats, de rol en functie van de leertrajectbegeleider en de leertijdadviseur ,...

 Meer informatie over de leertijd vind je op www.leertijd.be en op www.syntra.be

1. Organisatie van de leertijd

Leertijd is een vorm van alternerend leren en werken. Jongeren in de leertijd volgen een dag les in een Syntra lesplaats en werken vier dagen bij een bedrijf of een zelfstandige. Tussen de jongere en het ondernemingshoofd wordt een leerovereenkomst gesloten. De leertrajectbegeleider zorgt voor de toeleiding naar een Syntra lesplaats waar de alternerende opleiding wordt gegeven. In de leertijd wordt de jongere dus vanuit de tewerkstelling naar de lesplaats toegeleid.
Een opleiding in de leertijd duurt meestal drie schooljaren (afhankelijk van de vooropleiding en de duur van het traject).

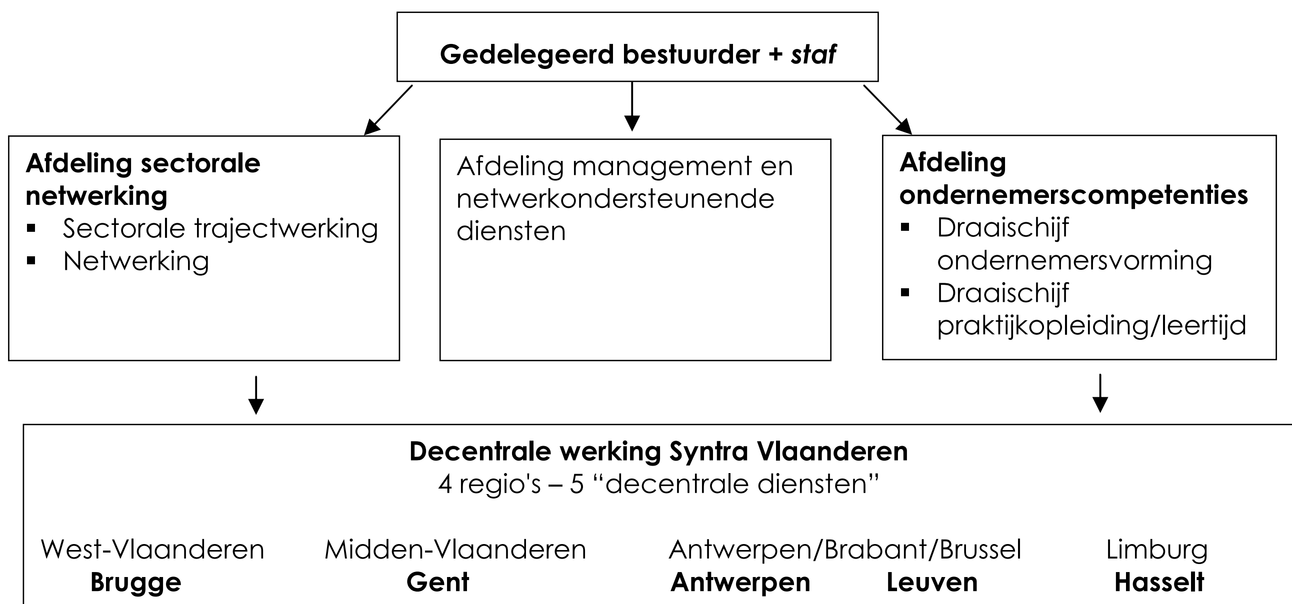
Wie ingeschreven is in de leertijd voldoet aan de deeltijdse leerplicht. Van de jongere wordt wel een voltijds engagement gevraagd, bestaande uit de component leren en de component werkplekleren[1].

In de leertijd bestaat de component leren (de theoretische vorming) uit één dag algemene vorming en beroepsgerichte vorming (voorheen maatschappijgerichte en beroepstechnische vorming genoemd) in een Syntra lesplaats. Voor de component werkplekleren (de praktijkopleiding) is de jongere vier dagen tewerkgesteld bij een kleine of middelgrote onderneming (KMO) of bij een zelfstandige via een leerovereenkomst (leercontract). Dit is een overeenkomst van bepaalde duur, waarbij het ondernemingshoofd zich ertoe verbindt aan de jongere het beroep aan te leren en waarbij de jongere zich ertoe verbindt de praktijk van het beroep aan te leren en de nodige theoretische vorming te volgen. De leerovereenkomst is een voltijds contract en geldt dus ook op de dagen dat de jongere les volgt in een Syntra lesplaats.
Een leerjongere van wie het leercontract verbroken is, kan zes maanden (12 uur per week gedurende 26 weken) aan een voortraject deelnemen. Voortrajecten werden ontwikkeld om jongeren te stimuleren naar tewerkstelling en spitsen zich voornamelijk toe op het aanleren van sociale vaardigheden en sollicitatietraining. Vaak missen jongeren nog een aantal basisarbeidsattitudes, beschikken ze nog niet over de nodige sociale vaardigheden of weten ze nog niet welke opleiding hen het beste ligt. De voortrajecten helpen hen hierbij op weg.
Voortrajecten worden georganiseerd door Centra voor Deeltijdse Vorming (CDV).

---

[1] Decreet betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap dd 10 juli 2008.
http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/bundel/pdf/Decreet%20leren%20en%20werken.pdf

2. Structuur van de leertijd

Het **Vlaams Agentschap voor Ondernemersvorming - Syntra Vlaanderen** is verantwoordelijk voor de leertijd. De praktijkopleiding (de component werkplekleren bij een KMO of zelfstandige) wordt centraal aangestuurd door 'Draaischijf praktijkopleiding/leertijd'. De dienst Sectorale Netwerking van Syntra Vlaanderen biedt ondersteuning voor de ontwikkeling van programma's en convenanten met de verschillende tewerkstellingssectoren (onder meer afspraken over de inhoud van de leerplannen en de afstemming tussen de component leren en werkplekleren).
Syntra Vlaanderen heeft, behalve de organisatie van de leertijd, een ruimere opdracht op het vlak van ondernemersvorming.

Syntra Vlaanderen heeft ook een **decentrale werking**. Vijf decentrale diensten staan in voor vier regio's (zie schema).
Specifiek voor de leertijd zijn binnen de decentrale werking volgende personeelsleden werkzaam:
- adviseur leertijd (1 per regio)
- leertrajectbegeleiders (meestal met een kantoor in een Syntra-lesplaats)
- adminstratieve medewerkers

De **adviseur leertijd** stuurt de leertrajectbegeleiders en administratieve ondersteuning aan.

De **leertrajectbegeleiders** hebben een centrale rol in de leertijd. Zij staan in voor de trajectbegeleiding van de jongere, een continu proces van begeleiding en opvolging van de persoonlijke ontwikkeling en de vorming van de jongeren tijdens de component leren en de component werkplekleren en dit in overleg met de betrokken actoren.
Elke jongere die zich via de de leertrajectbegeleider van Syntra Vlaanderen in de leertijd inschrijft, wordt door die leertrajectbegeleider gescreend. De screening is gericht op arbeidsrijpheid, interesses, motivatie en eerder verworven competenties. Het resultaat van de screening wordt opgenomen in een trajectvolgsysteem van de VDAB. Uiterlijk een maand na de screening stelt de trajectbegeleider voor iedere jongere een individueel trajectbegeleidingsplan op. Indien de jongere niet arbeidsrijp is, kan hij doorverwezen worden naar het deeltijds beroepssecundair onderwijs voor een brugproject, voortraject of persoonlijk ontwikkelingstraject.
Indien de jongere arbeidsrijp is, stelt de leertrajectbegeleider de leerovereenkomst op en bepaalt in samenspraak met Syntra Vlaanderen de duur ervan. De leertrajectbegeleiders volgen ook de uitvoering van de leerovereenkomst op en bezoeken geregeld de tewerkstellingsplaats.

De leertrajectbegeleiders treden op als bemiddelaars tussen jongeren, ouders en ondernemingshoofden. Ook op administratief vlak zorgen zij voor een vlotte gang van zaken. Zij treden op als vertrouwenspersonen die de leerlingen met raad en daad bijstaan. Vandaar dat de leertrajectbegeleiders actief meewerken in het begeleidingsteam dat waakt over het kwaliteitsvol verloop van de leertijd.
Bij de ondertekening van de leerovereenkomst ontvangt de leerling het opleidingsprogramma en een takenboekje.
Het opleidingsprogramma geeft gedetailleerd de leerdoelen van de praktijkopleiding en van de theoretische vorming. In het takenboekje worden taken, opdrachten en lessen genoteerd die de leerling in de onderneming en het vormingscentrum krijgt. Zo kunnen alle betrokken partijen het verloop van de opleiding opvolgen. Het is het communicatiemiddel bij uitstek tussen leerling, ondernemingshoofd, leertrajectbegeleider, lesgevers, ouders en verantwoordelijken van SYNTRA Vlaanderen.

Leertrajectbegeleiders werken onder het toezicht van de **praktijkcommissie** van het Vlaams Agentschap voor Ondernemersvorming - Syntra Vlaanderen. De praktijkcommissie is samengesteld uit vertegenwoordigers van de organisaties van zelfstandigen en KMO (werkgevers) en vertegenwoordigers van de werknemersorganisaties (vakbonden). Ze is onder meer bevoegd voor de erkenning van leerovereenkomsten.

Er zijn vijf **SYNTRA, opleidingscentra voor zelfstandigen en KMO**. Dit zijn vzw die door Syntra Vlaanderen gesubsidieerd en opgevolgd worden.
Deze vzw hebben verschillende lesplaatsen, Syntra campussen genoemd.

- SYNTRA West
  Leertijd wordt aangeboden in de lesplaatsen te Kortrijk, Brugge, Veurne, Ieper, Roeselare en Oostende.
- SYNTRA Midden-Vlaanderen
  Leertijd wordt aangeboden in de lesplaatsen te Sint- Niklaas, Gent, Asse en Aalst.
- SYNTRA Brussel
  Leertijd wordt aangeboden in de lesplaats te Ukkel.
- SYNTRA Antwerpen- Vlaams Brabant
  Leertijd wordt aangeboden in de lesplaatsen te Antwerpen, Leuven, Mechelen en Turnhout.
- SYNTRA Limburg
  Leertijd wordt aangeboden in de lesplaatsen te Genk, Hasselt, Neerpelt en Tongeren.

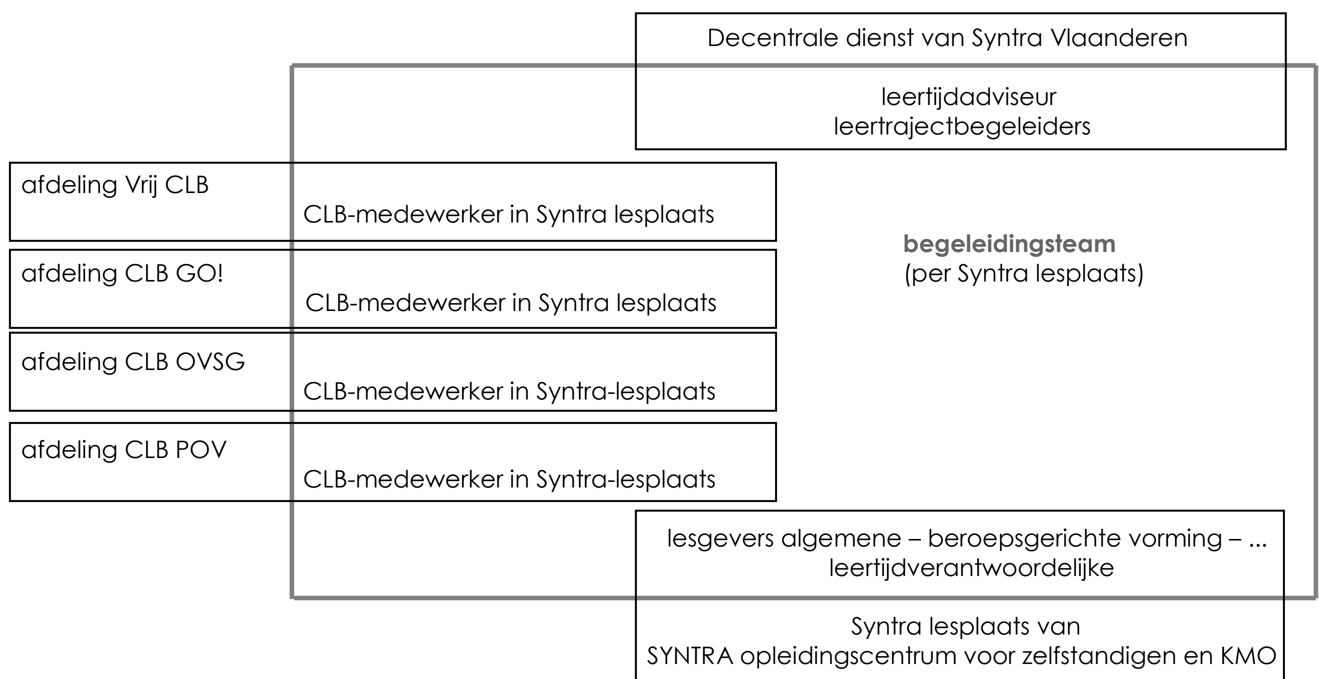
Voor de leertijd verzorgen de SYNTRA de component leren: 1 lesdag per week op de **Syntra lesplaats.** Op iedere lesplaats is er een personeelslid dat verantwoordelijk is voor de leertijd. Dit is de **leertijdverantwoordelijke**. SYNTRA West, SYNTRA Antwerpen-Vlaams Brabant en SYNTRA Limburg hebben ook nog over de lesplaatsen heen een hoofdverantwoordelijke voor leertijd, dit is de **leertijddirecteur**.

De lesgevers algemene vorming en lesgevers beroepsgerichte vorming verzorgen in de Syntra lesplaats de lesdag. De lesdag telt minimum 8 uur per week en bestaat uit minimum 4 uur algemene vorming en 4 uur beroepsgerichte vorming.
De algemene vorming beoogt o.m. vormingsdoelen op de volgende gebieden: een verantwoorde zelfontplooiing, een verantwoord familiaal en beroepsleven, burgerschap en wereldburgerschap. Er wordt thematisch gewerkt rond democratie, een eigen wagen, zelfstandige worden enz. Aparte vakken worden niet gegeven. Enkel voor rekenen en taal zijn soms afzonderlijke oefenmomenten ingelast.
De inhoud van de beroepsgerichte vorming hangt vanzelfsprekend af van de gekozen opleiding. Naast haar bijdrage tot de algemene vormingsdoelen beoogt deze vorming in het bijzonder een praktische opleiding in "praktijk-theorie". De cursussen zijn gericht op de technische leerinhouden die de opleiding in een beroep beogen en die een aanvulling zijn op de praktijkopleiding. Dit betekent concreet: inzien waarom er zus en zo wordt gewerkt, waarom met deze grondstof en niet met een andere, waarom in deze volgorde van werken en niet andersom enz.
De leerplannen beroepsgerichte vorming worden door Syntra Vlaanderen ingevuld in overleg met

de lesgevers en de beroepssectoren. De leerplannen algemene vorming worden door de Vlaamse Regering goedgekeurd. Op basis van deze goedgekeurde leerplannen kunnen in de leertijd onderwijsstudiegetuigschriften worden uitgereikt.

De medewerkers van de **centra voor leerlingenbegeleiding** (CLB) staan in voor de psycho-pedagogische en de psycho-sociale begeleiding van de jongeren. De jongere wordt verder opgevolgd door het CLB van de school waar hij voordien ingeschreven was. Dit betekent dat medewerkers van verschillende CLB in een Syntra lesplaats werkzaam zijn.

Samen vormen de adviseur leertijd, de leertrajectbegeleiders, de leertijdverantwoordelijke, de lesgevers en de CLB-medewerkers het **begeleidingsteam** (zie schema). De adviseur leertijd is voorzitter van het begeleidingsteam en coördineert de pedagogische en didactische begeleiding van de jongeren.
Het begeleidingsteam volgt het traject van de jongere op en stuurt indien nodig zijn trajectbegeleidingsplan bij. Iedere jongere wordt minimaal tweemaandelijks besproken (case-overleg). Afhankelijk van de noodzaak wordt de VDAB bij het overleg betrokken.

De actoren van de systemen van Leren en Werken ontmoeten elkaar op de **regionale overlegplatformen**. Deze hebben volgende bevoegdheden:

- Het regionale opleidings- en vormingsaanbod bespreken.
- Deskundigheid en knowhow uitwisselen en benutten.
- Bespreken van de toeleiding, oriëntering en doorverwijzing van jongeren naar en binnen het stelsel van Leren en Werken. Hiertoe wordt overlegd met de scholengemeenschappen in de regio.
- Initiatieven nemen om het voltijds engagement van de jongeren in de regio te verhogen.

Op **Vlaams niveau** is er **overleg** tussen een afvaardiging van de draaischijf praktijkopleiding/leertijd van Syntra Vlaanderen, van Syntra en van de koepels van de CLB (het VCLB, CLB van het GO!, het CLB van het OVSG en het CLB van het POV).

3. Profiel van de jongeren in de leertijd

Een jongere kan zich in de leertijd inschrijven als hij niet meer voltijds leerplichtig is. Dit betekent dat jongeren deeltijds naar school kunnen, in alle gevallen vanaf 16 jaar en vanaf de 15e verjaardag, als ze ten minste de eerste twee leerjaren van het secundair onderwijs hebben gevolgd.

Bij heel wat jongeren verliep hun schoolverleden moeilijk, zij zijn schoolmoe en reageren negatief op een te schoolse aanpak. Zij zijn meer gericht op het praktisch bruikbare, het functionele. Ze zijn gericht op het doen en leren vooral van het handelen in concrete situaties.

FASE 1

VOORBEREIDING VAN EEN DRUGBELEID IN DE SYNTRA LESPLAATS

INTRODUCTIE VAN EEN DRUGBELEID IN DE SYNTRA LESPLAATS

DOELSTELLING

In deze fase wordt het concept 'DOS' geïntroduceerd in de Syntra lesplaats. Er wordt een draagvlak gecreëerd voor het uitwerken en implementeren van een drugbeleid en de afspraken tussen de lesplaats en de coach worden geformaliseerd.
Om dit veranderingsproces goed te kunnen begeleiden is het belangrijk dat de coach kennis heeft van de structuur en de eigenheid van de leertijd en tijd maakt om de specifieke situatie van de Syntra lesplaats te leren kennen.

WERKWIJZE

Stap 1: Verkennend gesprek

In het verkennende gesprek tracht de coach die het drugbeleid zal begeleiden, enerzijds zicht te krijgen op de vraag van de Syntra lesplaats. Hij gaat na wat de motivatie is om een drugbeleid te ontwikkelen. Anderzijds informeert de coach de Syntra lesplaats over de inhoud van een drugbeleid en op welke manier eraan gewerkt kan worden.
Het is aangewezen dat de leertijdverantwoordelijke en andere partners (bijvoorbeeld het CLB) die bij de uitwerking van het beleid betrokken zullen worden, op dit overleg aanwezig zijn.

Volgende elementen worden het best afgetoetst door de coach:

- De voorgeschiedenis van de Syntra lesplaats: Waarom wil men een drugbeleid ontwikkelen of bijsturen, wat was de aanleiding, wiens vraag is het ...? Hoe werkt de lesplaats nu rond drugs, wat is de huidige aanpak?
- De organisatie van de Syntra lesplaats: Welke functies zijn er aanwezig, wat is hun rol? Wie moet er betrokken worden bij de ontwikkeling van het drugbeleid, moeten zij vertegenwoordigd zijn in de stuurgroep?
- Wat is het profiel van de jongeren in de leertijd?
- Wie zijn de belangrijke partners van de lesplaats (CLB, leertijdadviseur, leertrajectbegeleiders, ...)?
- Staat de leertijdverantwoordelijke achter het ontwikkelen van een drugbeleid?
- De visie van de Syntra lesplaats op een drugbeleid: sluit deze voldoende aan bij de visie van de coach en de visie die achter het concept DOS zit?

Tijdens het gesprek geeft de coach informatie over

- zijn taak bij het ontwikkelen van een drugbeleid en de taken en verantwoordelijkheden van de Syntra lesplaats. De lesplaats is verantwoordelijk voor het proces en ziet er zelf op toe dat er regelmatig kan worden vergaderd, dat mensen gemotiveerd blijven, …;
- de voorwaarden voor een mogelijke samenwerking;
- doel en inhoud van het concept 'Drugbeleid in de leertijd';
- meerwaarde, voordelen van een drugbeleid: op welke vragen, bezorgdheden, problemen kan drugbeleid een antwoord bieden?
- het proces van ontwikkelen van een drugbeleid. De ontwikkeling van een drugbeleid is een langetermijnproject met consequenties voor de tijdsinvestering, zeker van de stuurgroepleden.

Stap 2: Draagvlak creëren bij relevante betrokkenen

Wanneer de uitkomst van het verkennend gesprek positief is en de leertijdverantwoordelijke, het leertijdmedewerkers van de lesplaats en de belangrijkste partners zich kunnen vinden in het concept DOS, kan een volgende belangrijke stap worden gezet, met name het creëren van een zo breed mogelijk draagvlak.

Betrokken partijen voor de ontwikkeling en invoering van het drugbeleid zijn:
- leertijdverantwoordelijke
- leertrajectbegeleiders
- lesgevers algemene vorming en beroepsgerichte vorming,
- secretariaatsmedewerkers en ander personeel
- CLB-medewerkers

Het is dan ook bij hen dat in eerste instantie het draagvlak voor een drugbeleid moet worden ontwikkeld.

Andere belangrijke partners zijn:
- leertijdadviseur
- regionale Syntra-koepel
- Syntra Vlaanderen
- ondernemers
- jongeren
- ouders
- ...

Stap 3: Afspraken formaliseren

Een laatste maar essentieel onderdeel van de voorbereiding, is het formaliseren van de afspraken over:
- de rol van de Syntra lesplaats;
- de rol van de CLB-medewerkers;
- de rol van de coach;
- de rol van de leertrajectbegeleiders
- de rol van de leertijdadviseur;
- fasering van het project;
- inschatting van de (minimale) tijdsinvestering.

Voor het formaliseren van de afspraken kan gewerkt worden met een contract, maar ook een mondelinge afspraak tussen de verschillende partijen is een optie.

OPZETTEN VAN EEN STUURGROEP

DOELSTELLING

Doelstelling is het opstarten van een 'stuurgroep drugbeleid'. Dit vereist het samenstellen van een groep waarin de verschillende geledingen van de Syntra lesplaats en de betrokken partners vertegenwoordigd zijn. Het omvat ook het vastleggen van afspraken over de te volgen werkwijze en communicatiestructuren. Dit wordt bepaald op de installatievergadering van de stuurgroep. De stuurgroep heeft ten slotte ook nood aan een duidelijk omschreven mandaat van de leertijdverantwoordelijke om te kunnen starten met het uitwerken van een drugbeleid.

WERKWIJZE

Stap 1: Samenstellen van een stuurgroep

Een eerste stap is het samenstellen van de stuurgroep met vertegenwoordigers van alle geledingen in de lesplaats en met de betrokken partners. In principe moet iedereen de kans krijgen om zitting te hebben in de stuurgroep.

Idealiter bestaat de stuurgroep minimaal uit:
- de leertijdverantwoordelijke
- vertegenwoordiging van de leertrajectbegeleiders
- vertegenwoordiging van de lesgevers beroepsgerichte vorming
- vertegenwoordiging van de lesgevers algemene vorming
- de CLB-medewerkers

Uiteraard kunnen ook andere partners in de stuurgroep zitting hebben. De samenstelling wordt sterk bepaald door de structuur en organisatie van de syntra lesplaats .

Stap 2: De installatievergadering

Doel van de eerste vergadering van de stuurgroep drugbeleid is kennismaken met het concept 'Drugbeleid in de leertijd', verdeling van taken in de stuurgroep, vastleggen van communicatieafspraken en het uitklaren van het mandaat van de stuurgroep. Volgende agendapunten komen dan ook het best aan bod bij de installatievergadering:

2.1 Taakverdeling in de stuurgroep

Belangrijke voorwaarde voor een effectieve stuurgroep is een goede verdeling van taken. In ieder geval moeten een secretaris en voorzitter worden aangeduid. Ook de taak van de coach moet worden geconcretiseerd.

- De Syntra lesplaats trekt het best zelf het proces. Hiervoor wordt binnen de werkgroep een **voorzitter** aangeduid. De taken van de voorzitter zijn: de vergadering leiden, de agenda opstellen, versturen en bewaken en de vergadering voorbereiden (in samenspraak met de coach). De voorzitter is ook de contactpersoon van de lesplaats voor het drugbeleid.

- De **secretaris** dient de afspraken en besluiten van de vergadering duidelijk op papier te zetten en moet dit verslag ook tijdig onder de stuurgroepleden verspreiden. De lesplaats kan kiezen of ze een vaste secretaris aanduidt of een beurtrol afspreekt. Bij aanvang van de vergadering moet het wel duidelijk zijn wie het verslag maakt.

- De **(externe) coach** is niet de motor van het proces. Hij begeleidt het proces en geeft inhoudelijke zaken aan. Hij bereidt de vergadering – vanuit zijn expertise en ervaring – inhoudelijk voor met de voorzitter. Tijdens de vergaderingen bewaakt de coach het proces zodat iedereen aan bod komt, er gemeenschappelijke besluitvorming is en communicatie met alle betrokkenen plaats vindt vooraleer naar een volgende fase wordt overgegaan.

- Alle andere leden van de stuurgroep zitten vanuit hun functie in of buiten de Syntra lesplaats in de stuurgroep.

2.2 Informatie over het concept 'Drugbeleid Op School'

Om een drugbeleid te kunnen uitwerken, moeten de stuurgroepleden natuurlijk eerst zicht hebben op het concept 'Drugbeleid in de leertijd'. Bovendien kunnen stuurgroepleden door anderen aangesproken worden over het concept en is het noodzakelijk dat zij hierover goed geïnformeerd zijn.

Naar analogie met het verkennend gesprek, wordt dan ook hier door de coach een schets gegeven van het concept: zowel doel als werkwijze van het ontwikkelen van een drugbeleid worden besproken.

2.3 Mandaat van de stuurgroep

Vooraleer de stuurgroep aan de slag kan met het uitwerken van een drugbeleid, is het noodzakelijk dat de stuurgroep haar mandaat en werkingsruimte kent. Dit is niet altijd evident. Passieve instemming van de leertijdverantwoordelijke is onvoldoende om een beleid vaste grond te geven.
De leertijdverantwoordelijke moet het mandaat van de stuurgroep duidelijk formuleren en formaliseren: heeft de stuurgroep een informerende, adviserende dan wel beslissende bevoegdheid?
Wanneer de stuurgroep drugbeleid zelf geen beslissingsbevoegdheid heeft, moet worden nagegaan wie of welk orgaan dat uiteindelijk wel heeft. Men gaat dus na hoe het besluitvormingsproces precies verloopt. Zo kan de stuurgroep haar voorstellen of advies correct voorleggen aan de juiste persoon of het juiste beslissingsorgaan.
Idealiter is de leertijdverantwoordelijke lid van de stuurgroep waardoor deze een grotere bevoegdheid kan hebben.

2.4 Opdracht van de stuurgroep

Vooraleer de stuurgroep kan starten met de concrete uitwerking van het drugbeleid, bezint de groep zich het best eerst over haar opdracht.
Is de opdracht:
- het uitwerken van een nieuw drugbeleid;
- het evalueren van het huidige beleid;
- het bijsturen van het huidige beleid?

Deze opdracht zal ook afhankelijk zijn van het mandaat dat de stuurgroep kreeg.

2.5 Afspraken over communicatie: draagvlak bewaren

Omdat de omvang van de stuurgroep beperkt is, bestaat zij uit een vertegenwoordiging van de verschillende geledingen van de Syntra lesplaats en de partners. Er wordt bijgevolg van de stuurgroepleden verwacht dat zij de groep die zij vertegenwoordigen informeren over de ontwikkelingen in de stuurgroep.

Minimaal worden de leertijdmedewerkers van de Syntra lesplaats en de partners na elke fase geïnformeerd over de stand van zaken. Dit is noodzakelijk, enerzijds om het draagvlak voor de implementatie van het drugbeleid te bewaren en anderzijds om te vermijden dat men het gevoel

krijgt dat er niets gebeurt.
Het is ook wenselijk dat de stuurgroepleden de signalen en bemerkingen van de leertijdmedewerkers van de lesplaats en de partners in de stuurgroep inbrengen, zodat het drugbeleid optimaal op de specifieke noden van de leertijd afgestemd is.

Volgende vragen over het verloop en de inhoud van communicatie van en naar de stuurgroep worden het best beantwoord:
- Aan wie wordt er gecommuniceerd?
- Wat wordt wanneer er gecommuniceerd en op welke manier?
- Wie is hiervoor verantwoordelijk?
- Hoe verloopt de inspraakprocedure?

2.6 Praktische afspraken

Vergeet ook, naast de inhoudelijke afspraken, de praktische afspraken niet te concretiseren, zoals:
- vergaderfrequentie;
- wanneer vergaderen;
- waar vergaderen.

FASE 2

UITWERKEN VAN DE VISIE VAN DE SYNTRA LESPLAATS OP EEN DRUGBELEID

UITWERKEN VAN DE VISIE VAN DE SYNTRA LESPLAATS OP EEN DRUGBELEID

DOELSTELLING

Een gedragen visie vormt het fundament van een drugbeleid in een organisatie. In de visie legt de Syntra lesplaats haar houding tegenover alcohol en andere drugs en de doelstellingen van het drugbeleid vast: "Hoe staan wij tegenover drugs en druggebruik? Wat willen wij bereiken met een drugbeleid?" De algemene doelstellingen worden op basis van een behoefteanalyse (de analyse van de huidige situatie) geconcretiseerd in doelstellingen per pijler van het drugbeleid (regelgeving, begeleiding, educatie en structurele maatregelen).
Met het uitschrijven en communiceren van de visie zorgt de Syntra lesplaats voor duidelijkheid bij de leertijdmedewerkers, leertrajectbegeleiders, jongeren, ouders, werkgevers en andere partners over zijn standpunt tegenover drugs en druggebruik en over wat de lesplaats wil bereiken met het beleid.

WERKWIJZE

Stap 1: Bepalen van de houding van de Syntra lesplaats tegenover de alcohol- en drugthematiek en omschrijven van de algemene doelstellingen van het drugbeleid

1.1 Houding van de Syntra lesplaats tegenover de alcohol- en drugthematiek

De belangrijkste vragen die hier een antwoord moeten krijgen zijn:
- Wat bedoelen we met het begrip 'drugs'?
- Wat is onze visie op (problematisch) gebruik?
- Waar begint en eindigt de verantwoordelijkheid van de Syntra lesplaats, wat is 'binnen' en 'buiten' de lesplaats? Wat met druggebruik of drugproblemen op de werkplaats of in vrije tijd?
- Waarom willen we een alcohol- en drugbeleid, wat willen we daarmee bereiken?
- Voor wie willen we een drugbeleid? Voor jongeren, voor de leertijdmedewerkers?
- Welke rol hebben we op het vlak van reglementering, begeleiding, drugeducatie?
- Hoe past het drugbeleid in de algemene opdracht en het algemene beleid van de Syntra lesplaats?

Via een gestructureerd gesprek of discussie kan men tot een gemeenschappelijke houding komen. De gemeenschappelijke houding uitgewerkt in de stuurgroep kan achteraf bij de achterban getoetst worden.

1.2 De algemene doelstellingen van het drugbeleid omschrijven

Bij het bepalen van de algemene doelstellingen van een drugbeleid kan de stuurgroep enkele doelen rond veiligheid, welzijn, beroepskansen, … beschrijven op basis van de opdracht van de Syntra lesplaats en haar houding tegenover de alcohol- en drugthematiek.

<u>Bijvoorbeeld</u>
- Met een drugbeleid wil de Syntra lesplaats een veilige en gezonde leer- en leefomgeving creëren.
- Het drugbeleid wil kansen en ondersteuning bieden aan de jongeren zodat hun persoonlijke ontwikkeling en welzijn niet in het gedrang komen.
- De Syntra lesplaats wil met haar drugbeleid jongeren ondersteunen zodat ze doordachte/verantwoorde keuzes kunnen maken bij de confrontatie met alcohol en andere drugs in de maatschappij.
- De Syntra lesplaats streeft naar een evenwichtige aanpak van zorg bieden én begrenzen.

Stap 2: Uitvoeren van een behoefteanalyse

2.1 Inventarisatie van de bestaande situatie [iii]

De stuurgroep beschrijft de bestaande situatie in de lesplaats met betrekking tot de alcohol- en drugthematiek: wat zijn de sterke punten wat zijn de knelpunten van de huidige aanpak?

Dit omvat:
- hoe de lesplaats en de partners (leertrajectbegeleiders, ...) met de thematiek/problematiek in contact komen
- de huidige benadering en aanpak van het drugthema op het gebied van:
  - regelgeving
  - begeleiding
  - educatie
  - structurele maatregelen

  en wat er hierbij goed loopt (sterke punten) en minder goed loopt (knelpunten)
- behoefte aan vorming, ondersteuning, informatie, ...
- …

Het bevragen van de partners kan op verschillende manieren gebeuren: via vragenlijsten, interviews, groepsgesprekken, ...
In een grote lesplaats of regio of wanneer men weinig tijd heeft, kan de stuurgroep opteren om deze analyse niet bij alle medewerkers uit te voeren, maar enkel bij sleutelfiguren, bijvoorbeeld via persoonlijke gesprekken. Daarbij kan men diepgaander te werk gaan.
Anderzijds kan men ervoor kiezen om via een schriftelijke vragenlijst alle of een groot aantal partners te bevragen. Hoe meer betrokkenen men hoort hoe accurater het beeld van de knelpunten/behoeften. Dit heeft ook het voordeel de betrokkenheid en motivatie bij de partners te verhogen.

 Bijlage B : Vragenlijst behoefteanalyse Drugbeleid in de leertijd

Om de jongeren te bevragen, kan gebruik worden gemaakt van de VAD- leerlingenbevraging. Elke Syntra lesplaats die deelneemt, ontvangt in de vierde maand na de afname een rapport dat een duidelijk zicht geeft op het middelengebruik van de jongeren en hoe zij naar het begeleidingsaanbod, de regelgeving en de preventieve initiatieven van de lesplaats kijken.

 Bijlage F : Informatie over de VAD-leerlingenbevraging

2.2 Analyse van de resultaten

De stuurgroep ordent de gegevens over de huidige situatie met betrekking tot het drugbeleid.
- Wat zijn de sterkte punten van ons drugbeleid?
- Wat zijn de knelpunten van ons drugbeleid?
- Over welke pijler van een drugbeleid gaat dit punt? Of is het een punt dat algemeen geldt?

Dit resulteert in het volgende schema:

	Sterke punten	Knelpunten
Algemeen		
Regelgeving		
Begeleiding		
Educatie		
Structurele maatregelen		

2.3 Terugkoppeling naar de leertijdmedewerkers van de lesplaats

De stuurgroep beslist of de resultaten van deze behoefteanalyse teruggekoppeld worden naar de leertijdmedewerkers van de lesplaats. Men kan er ook voor kiezen te wachten tot de visie en doelstellingen volledig zijn uitgewerkt en het geheel te communiceren. (Zie stap 5 Tussentijdse implementatie.)

Stap 3: Bepalen van de concrete doelstellingen per pijler van het drugbeleid

Door de behoefteanalyse heeft de Syntra lesplaats een duidelijk overzicht op de sterke punten en de knelpunten per pijler van het drugbeleid. Nu wordt bepaald welke positieve punten men wil behouden of versterken en welke knelpunten men een antwoord wil geven. Sommige aspecten zijn beïnvloedbaar maar op andere factoren heeft men weinig impact. Hou rekening met de veranderbaarheid en haalbaarheid van elk aspect bij het bepalen van de prioriteiten per pijler.
Belangrijk is concrete en realistische doelstellingen te formuleren die door zo veel mogelijk betrokkenen gedragen worden.

Bijvoorbeeld

Regelgeving
Knelpunt: Op eenzelfde overtreding wordt heel verschillend gereageerd. Zo ontstaat er onduidelijkheid bij de jongeren én de leertijdmedewerkers van de lesplaats.
Doelstelling: De procedures om consequent op te treden bij regelovertreding (bezit, gebruik, dealen én onder invloed zijn van alcohol af drugs) zijn duidelijk omschreven, iedere medewerker weet welke stappen hij moet ondernemen in welke situatie.

Begeleiding
Knelpunt: Leertijdmedewerkers weten niet aan wie ze moeten melden dat een jongere (mogelijk) problemen heeft met drugs.
Doelstelling: Leertijdmedewerkers weten wanneer en aan wie ze moeten signaleren dat een jongere mogelijk problemen heeft met drugs.

Educatie
Knelpunt: het thema alcohol en andere drugs komt te weinig aan bod in de algemene vorming, lesgevers weten niet hoe dit aan te brengen.
Doelstelling: de lesgevers MAVO hebben aangepast educatief materiaal ter beschikking over het alcohol- en drugthema.

Structurele maatregelen
Knelpunt: De jongeren vervelen zich tijdens de middagpauze en gaan buiten om te drinken.
Doelstelling: Er wordt een lokaal ingericht en regelmatige activiteiten voorzien in de middagpauze om het leefklimaat in de lesplaats te verbeteren.

Stap 4: Uitwerken van de visietekst

De stuurgroep bundelt het resultaat van de vorige stappen in een visietekst:
- De houding van de Syntra lesplaats (en de partners) tegenover de alcohol- en drugthematiek;
- De algemene doelstellingen van het drugbeleid;
- De concrete doelstellingen per pijler.

Een visietekst zorgt voor duidelijkheid over het standpunt van de Syntra lesplaats (en de partners) tegenover de thematiek en waar de lesplaats naartoe werkt met haar beleid.

Stap 5: Tussentijdse implementatie

Een tussentijdse implementatie na elke fase is belangrijk voor het behoud van het draagvlak voor het verder uitwerken en implementeren van het drugbeleid. Na het uitwerken van de visie is het dan ook aangewezen om het resultaat van deze fase terug te koppelen naar de betrokken partners.

5.1 Communicatie naar de leertijdmedewerkers van de lesplaats

De houding van de lesplaats tegenover de alcohol- en drugthematiek, de algemene doelstellingen en de concrete doelstellingen per pijler van het beleid worden gecommuniceerd naar de leertijdverantwoordelijke, lesgevers algemene en beroepsgerichte vorming en andere leertijdmedewerkers.
Indien de stuurgroep de resultaten van de behoefteanalyse (de sterke punten en de knelpunten) nog niet eerder heeft teruggekoppeld (zie 2.3), kan dit ook op dit moment gebeuren.

Deze communicatie kan schriftelijk gebeuren, bijvoorbeeld via een nieuwsbrief of intranet. Een mondelinge toelichting met gelegenheid tot vragen stellen en reageren is effectiever om de betrokkenheid te vergroten.

5.2 Communicatie naar de directe partners

Daarnaats is het belangrijk om de visie en de resultaten van de behoefteanalyse te communiceren naar de directe partners van de Syntra lesplaats: de CLB-medewerkers, de leertrajectbegeleiders, de leertijdadviseur, ...

Uiteraard is het ook een meerwaarde om duidelijkheid te creëren bij de jongeren, hun ouders: wat is de houding van de Syntra tegenover de alcohol- en drugthematiek en waar wil het met haar drugbeleid naartoe? Het is nog niet noodzakelijk om naar deze externe partners de concrete doelstellingen per pijler mee te delen.
Verschillende methodieken zijn mogelijk om de visietekst te communiceren: schriftelijk via brief of nieuwsbrief, mondeling op een overleg of infomoment, ...

5.3 Opname in het centrumreglement

De kern van de visietekst (houding en algemene doelstellingen) wordt best ook opgenomen in het centrumreglement.

FASE 3

UITWERKEN VAN DE PIJLERS VAN EEN DRUGBELEID

UITWERKEN VAN DE PIJLERS VAN EEN DRUGBELEID

INLEIDING OP DE PIJLERS

Op basis van de visie, omschreven in de vorige fase, werkt de Syntra lesplaats de pijlers van een drugbeleid uit: welke regels en procedures voor regelovertreding (regelgeving), welke interventies naar jongeren met drugproblemen (begeleiding) en welke preventie-initiatieven (educatie en structurele maatregelen) zijn nodig om de doelstellingen van de leertijd te bereiken? Deze pijlers zijn noodzakelijk en complementair: de ene pijler kan de andere niet vervangen en ze versterken elkaar.

De pijler '**regelgeving**' biedt een leidraad om regels en grenzen rond drugs en druggebruik vast te leggen en procedures uit te werken die de Syntra lesplaats volgt wanneer deze regels en grenzen (vermoedelijk) worden overschreden.

De pijler '**begeleiding**' biedt een leidraad voor het uitwerken van interventies naar jongeren met drugproblemen. Er wordt een begeleidingsplan uitgetekend met duidelijke taakomschrijvingen in verband met het opvolgen, begeleiden en eventueel doorverwijzen van jongeren met drugproblemen.

De pijler '**educatie & structurele maatregelen**' biedt een leidraad voor het plannen van aangepaste drugeducatie naar alle jongeren in de leertijd, ondersteund met structurele maatregelen.

Onderdeel van de pijlers 'regelgeving' en 'begeleiding' is het uittekenen van respectievelijk grenzenstellende en begeleidende interventies naar individuele jongeren die problemen hebben of stellen door drugs of druggebruik. De vraag die zich hier onmiddellijk stelt, is hoe drugproblemen opgemerkt kunnen worden en wanneer men begeleidend of grenzen stellend moet optreden.

Voor we ingaan op iedere pijler afzonderlijk, lichten we daarom het sleutelbegrip 'minder functioneren' toe en verduidelijken we de verhouding tussen de pijlers regelgeving en begeleiding.

1. Minder functioneren door drugproblemen, een sleutelbegrip

1.1 Hoe kunnen drugproblemen zich manifesteren?

Drugbezit of onder invloed zijn in de lesplaats of op de werkplek, is slechts één manier waardoor een drugprobleem zich kan manifesteren. Een drugprobleem kan zich ook uiten in:
- spijbelen,
- sociaal gedrag (bijvoorbeeld agressie, zich isoleren),
- uiterlijk (bijvoorbeeld vlekken op kledij),
- emotie en welbevinden (bijvoorbeeld prikkelbaar zijn, sterke stemmingsschommelingen),
- fysiek voorkomen (bijvoorbeeld verwaarloosd, ziek),
- gedrag in de vrije tijd (bijvoorbeeld stopzetten van hobby),
- gedrag en houding in de lesplaats en/of de werkcontext (bijvoorbeeld ziekteverzuim, ongeconcentreerd zijn).

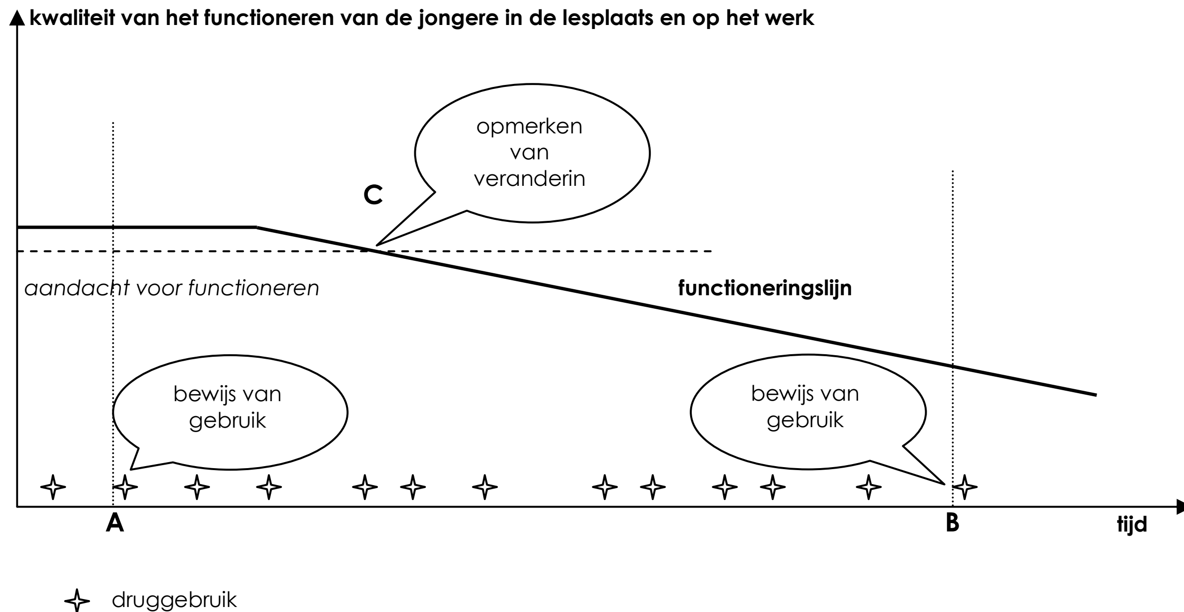
Om de verschillende manieren waarop een drugprobleem zich kan manifesteren te omvatten, spreken we over minder functioneren door drugproblemen.

 Bijlage C: Signalen van minder functioneren door drugproblemen

1.2 Aandacht voor minder functioneren

Wanneer de lesplaats en de leertrajectbegeleider aandacht hebben voor de verschillende manieren waarop een drugprobleem zich kan manifesteren, met andere woorden aandacht hebben voor het totale functioneren van de jongere, krijgt men mogelijke problemen ook veel sneller in het vizier.

We kunnen dit voorstellen aan de hand van volgend **schema**[2]:

druggebruik

Mogelijke momenten van vaststellen van problemen:

A De Syntra lesplaats vindt een bewijs van druggebruik zonder dat er problemen zijn met het functioneren van de jongere.

B De Syntra lesplaats vindt een bewijs van druggebruik, maar het functioneren van de jongere is al zeer sterk verminderd en er is weinig ruimte meer om het gedrag van de jongere bij te sturen en/of om de jongere te begeleiden.

C De Syntra lesplaats merkt een verandering in het functioneren van de jongere, mogelijk door drugproblemen, en heeft nog ruimte om het gedrag van de jongere bij te sturen en/of om de jongere te begeleiden.

Dit schema geeft het druggebruik van een jongere en zijn functioneren weer op een tijdslijn.
Hoewel sommige jongeren openlijk praten over hun gebruik, proberen velen hun gebruik zoveel mogelijk te verbergen. Druggebruik is moeilijk vast te stellen en komt vaak pas laat in het zicht van de lesplaats of de leertrajectbegeleider. Wanneer een jongere slordig omgaat met zijn gebruik en het middel bijvoorbeeld laat rondslingeren in de lesplaats of op de werkplek, kan de lesplaats of de leertrajectbegeleider snel een bewijs vinden zonder dat er problemen waren met het functioneren van de jongere in het de lesplaats of op de werkplek (= **A**). De meeste jongeren zijn echter een stuk voorzichtiger en zullen hun gebruik zoveel mogelijk verborgen houden. De lesplaats en de leertrajectbegeleider zullen het gebruik dan pas later opmerken (= **B**).
Het druggebruik van deze jongeren kan ondertussen wel een invloed hebben op hun functioneren in de lesplaats en/of op de werkplek. Wanneer de lesplaats en de leertrajectbegeleider aandacht hebben voor veranderingen in het totale functioneren, kan het mogelijke drugprobleem sneller onder de aandacht komen (= **C**).

Vaak vermoedt de lesplaats of de leertrajectbegeleider dat de jongere een drugprobleem heeft, maar leeft er toch het gevoel niets te kunnen doen vooraleer men 'het zeker weet'. Men zoekt een 'bewijs'. Het is echter een valkuil om te wachten tot er een bewijs gevonden wordt, bijvoorbeeld betrappen op drugbezit of dealen in de lesplaats of op de werkplek. Als men dit doet, is de kans

2 Dit schema is gebaseerd op het Interventieschema, ontwikkeld door Mark Tack (CAT Preventiehuis 1993).

groot dat er heel wat tijd verstreken is en het functioneren van de jongere ondertussen al heel sterk achteruitgegaan is. Wanneer het "bewijs" er dan eindelijk is, blijft er weinig ruimte meer om het gedrag van de jongere bij te sturen en/of de jongere te begeleiden (= **B**).

Als de lesplaats en de leertrajectbegeleider alert zijn voor veranderingen in het functioneren van een jongere en daar snel op inspelen (hoog aandachtsniveau ------), is de ruimte om grenzenstellend en/of begeleidend op te treden veel groter dan wanneer men pas reageert wanneer men een bewijs vindt (**C > B**).

2. Sanctioneren of begeleiden?

Algemeen kunnen we stellen dat een drugprobleem zich uit in minder functioneren. Minder functioneren staat echter niet gelijk aan het overtreden van regels, bijvoorbeeld:

- Bij een jongere die zich isoleert van zijn vrienden of plots sterk vermagert, is er sprake van *minder functioneren, maar niet van regelovertreding*.
- Bij een jongere die naar cannabis of alcohol ruikt, is het *minder functioneren een vermoeden van regelovertreding*.
- Bij een jongere die dealt in de lesplaats is het *minder functioneren een regelovertreding*.
  Het kan hierbij ook gaan over een overtreding van andere regels dan die met betrekking tot alcohol en drug, bijvoorbeeld bij spijbelen, agressie, …

Hoe reageren?

- **Bij bezorgdheid om het minder functioneren zónder dat er sprake is van regelovertreding**:

wordt als reactie op de bezorgdheid om het welzijn van de jongere het begeleidingstraject in werking gezet.

Uiteraard is niet elke verandering in het functioneren een uiting van een drugprobleem. Veranderingen kunnen ook een signaal zijn van andere lichamelijke of psychosociale problemen bij de betrokken jongere of eigen zijn aan de leeftijdsfase. Veranderingen gepaard gaan met een gevoel van ongerustheid bij een lesgever of leertrajectbegeleider, voelt deze aan dat er meer aan de hand kan zijn en is bezorgd over het welzijn van de jongere. Die bezorgdheid om het minder functioneren vormt de energie om tot handelen over te gaan en de stap naar begeleiding van de jongere te zetten. Daarvoor is er geen bewijs van druggebruik of -bezit nodig.

- **Bij bezorgdheid om het minder functioneren, dat zich uit in een regelovertreding of een vermoeden van regelovertreding**:

wordt als reactie op de regelovertreding onmiddellijk de pijler regelgeving opgestart;
wordt als reactie op de bezorgdheid om het welzijn van de jongere het begeleidingsplan in werking gezet.

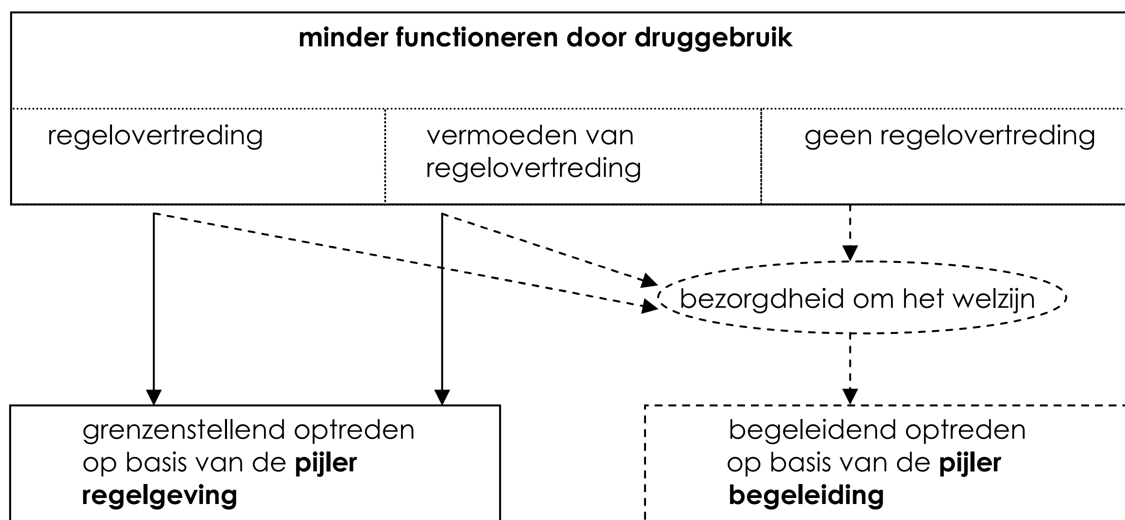
Wanneer het minder functioneren van een jongere een regelovertreding of een vermoeden van een regelovertreding inhoudt, wordt in eerste instantie gereageerd op deze regelovertreding. De pijler regelgeving van het drugbeleid wordt dus in werking gesteld of bestaande regelgeving rond andere vormen van grensoverschrijdend gedrag (bijvoorbeeld spijbelen, agressie) in de lesplaats of op de werkplek.
De doelstelling hierbij is het stoppen van grensoverschrijdend gedrag. Men kan – vanuit de zorg en verantwoordelijkheid voor alle jongeren – niet toestaan dat regelovertreding getolereerd wordt omwille van het 'probleem' van de jongere. Bovendien kan grenzen stellend optreden ook een rol vervullen in het bijsturen van het gedrag. Een normatief kader kan de jongere ondersteunen.

Wanneer de regelovertreding of het vermoeden van regelovertreding gepaard gaan met een gevoel van bezorgdheid om het welzijn van de jongere zal, parallel met en complementair aan de procedures voor regelovertreding, de pijler begeleiding in werking gezet worden.

Het spreekt voor zich dat het op dat moment niet altijd duidelijk is of dit minder functioneren een gevolg is van een drugprobleem. De meeste uitingen van minder functioneren zijn helemaal niet exclusief voor (problematisch) gebruik. Zij kunnen ook verwijzen naar andere lichamelijke of psychosociale problemen bij de betrokken jongere. Centraal staat ook niet de vraag welke problematiek aan de verandering in het functioneren ten grondslag ligt. Cruciaal is het feit dat het minder functioneren erop duidt dat er 'iets aan de hand is'. Er is aanleiding tot bezorgdheid om het welzijn van de jongere. Dit betekent dat ingrijpen noodzakelijk is.

Een regelovertreding kan uiteraard ook een geïsoleerd feit zijn, zonder dat het aanleiding geeft tot bezorgdheid. De pijler begeleiding wordt dan niet in werking gezet. Natuurlijk zullen de leertijdmedewerkers van de lesplaats en de leertrajectbegeleider naar aanleiding hiervan wel extra alert zijn voor het functioneren van deze jongere.

We kunnen dit voorstellen aan de hand van volgend **schema**:

Vergelijking tussen grenzenstellende en begeleidende rol

Het grenzen stellend (sanctionerend) optreden bij regelovertreding of een vermoeden ervan wordt verder uitgewerkt in de pijler regelgeving. In de pijler begeleiding wordt uitgewerkt welke stappen ondernomen worden bij bezorgdheid over het welzijn van een jongere. Grenzen stellen en begeleiden zijn niet in tegenspraak met elkaar. Ze vragen wel een andere aanpak en hebben een verschillende doelstelling. Als men grenzen stelt, wil men het grensoverschrijdende gedrag stoppen. Bij begeleiding wil men zijn bezorgdheid uiten en de jongere in een veilig kader laten reflecteren over zijn functioneren. Beide rollen zijn even noodzakelijk en waardevol. Het is belangrijk een evenwicht te zoeken tussen beide zodat ze elkaar kunnen aanvullen en versterken.

Het is belangrijk dat dit onderscheid duidelijk is voor de jongeren. Bij regelovertreding volgt een sanctie, maar tegelijk blijft er openheid voor begeleiding en hulp. Ook al is een jongere op dat moment in begeleiding voor (psychosociale) problemen, toch blijft het grenzen stellend optreden noodzakelijk om een goede begeleiding uit te bouwen.

Ook voor leertijdverantwoordelijke, lesgevers, leertrajectbegeleiders, ... is de combinatie van sanctioneren en begeleidend optreden vaak niet evident. Sommigen hebben bijvoorbeeld het gevoel dat zij niet grenzenstellend kunnen optreden naar jongeren die in begeleiding zijn: "Ik weet dat die jongere een probleem heeft, hoe kan ik hem dan straffen voor zijn gedrag?"
Begeleiding staat echter naast grenzenstellend optreden. Bezorgdheid om het welzijn en begrip voor de situatie van een jongere betekent niet dat regelovertredend gedrag geaccepteerd moet worden. De sanctie wordt gegeven omdat de jongere de regels overtreedt en er een halt moet

worden gesteld aan dat gedrag, ook al is er begrip voor de achtergrondsituatie. De jongere maakt deel uit van maatschappelijke structuren (lesplaats, werk, …) en dat vereist ook respect hebben voor en naleven van de regels en normen van deze structuren.
Anderzijds verwacht men soms dat het opstarten van een begeleiding van een jongere snel tot verandering van het gedrag leidt. Dit is echter vaak een lang proces, op het tempo van de jongere.

In onderstaande **tabel** worden de verschillen op een rijtje gezet.

grenzenstellende rol	***begeleidende rol***
<u>uitgangspunt</u> ▪ Het minder functioneren houdt een (vermoeden van) regelovertreding in. ▪ Er heerst bezorgdheid over schade aan anderen, aan zichzelf, ... ▪ De omgeving heeft problemen met het gedrag.	<u>uitgangspunt</u> ▪ Er heerst bezorgdheid over het minder functioneren en welzijn van de jongere. ▪ Men gaat na in hoeverre de jongere zelf problemen ervaart.
<u>doel</u> ▪ Men wil ontoelaatbaar gedrag stoppen me respect voor de persoon. (gericht op het nu en/of het verleden)	<u>doel</u> ▪ Men geeft de boodschap dat men bezorgd is over het welzijn. ▪ Men tracht de waargenomen verandering in het functioneren te bespreken met de jongere. ▪ Men creëert een bewustwordingsproces zodat de jongere zelf beslissingen kan nemen en zijn gedrag kan veranderen.
<u>methodiek</u> ▪ Men reageert op gedrag. ▪ Het gedrag moet stoppen. Is er geen medewerking, dan heeft dat consequenties ▪ Men neemt een directieve positie in.	<u>methodiek</u> ▪ Men schept een uitnodigende sfeer zodat de jongere tot reflectie kan komen (motiveren). ▪ Men versterkt de bezorgdheid bij de jongere (motiveren). ▪ Men begeleidt het keuzeproces. ▪ Er is een sfeer van samenwerking.
<u>opmerkingen</u> ▪ Verandering is vaak tijdelijk. ▪ Er is blijvende controle nodig (verandering o.b.v. externe motivatie). ▪ Mogelijk is er geen medewerking en volgen er sancties. ▪ Sterkte van deze benadering is dat het effe onmiddellijk zichtbaar is.	<u>opmerkingen</u> ▪ Veranderingen zijn vaak niet op korte termijn zichtbaar. ▪ De jongere bepaalt het tempo. ▪ De richting van de gedragsverandering is onvoorspelbaar. ▪ Men werkt aan duurzame gedragsverandering (interne motivatie).

UITWERKEN VAN DE PIJLER REGELGEVING

DOELSTELLING

In de pijler regelgeving verduidelijkt de Syntra lesplaats welk gedrag inzake drugs en druggebruik verwacht wordt en bakent ze af welk gedrag niet aanvaardbaar is. Met andere woorden: de lesplaats legt de regels en grenzen rond drugs en druggebruik vast. Vervolgens worden de procedures uitgewerkt die de lesplaats volgt wanneer men vaststelt of vermoedt dat deze regels overschreden worden.
De regelgeving en procedures worden getoetst aan de doelstellingen bepaald op basis van de behoefteanalyse en ten slotte geïmplementeerd .

WERKWIJZE

Stap 1: Regels bepalen

Op basis van de visie vastgelegd in de vorige fase, geeft de Syntra lesplaats invulling aan haar regels inzake alcohol en andere drugs.

De lesplaats bepaalt de regels:
- voor alle vormen van gebruik en aanbod: gebruik, onder invloed zijn[3], bezit, dealen en doorgeven[4];
- voor alle middelen: alcohol, tabak, medicatie, cannabis en andere illegale drugs.

Vóór de Syntra lesplaats de regels vastlegt bakent men de context van de lesplaats af. Met andere woorden in welke situaties en op welke plaatsen de regels van toepassing zullen zijn: aan de ingang van de Syntra lesplaats, op de parking, in de gebouwen, tijdens de lesuren,... ?

Een handig werkinstrument voor het vastleggen van de regels is onderstaande tabel[iv].

context van de lesplaats = ...					
	bezit	gebruik	onder invloed zijn	doorgeven	dealen
alcohol					
tabak			n.v.t.		
medicatie					
cannabis					
andere illegale drugs					

3 Onder invloed zijn van alcohol of drugs is een waarneembare gedragsverandering, kernbegrip hierbij is het niet meer beheersen van/het verlies van controle over zijn daden.

4 Met ‘doorgeven’ wordt bedoeld: het zonder winst verstrekken van middelen, dit in tegenstelling tot dealen waarmee men wel winst beoogt.

Enkele richtlijnen

- Start vanuit de bestaande regelgeving: wat is er al, zijn deze regels nuttig en vertaalbaar naar regels rond alcohol en andere drugs?

- De regelgeving rond alcohol en andere drugs mag niet in tegenspraak zijn met de wetgeving rond alcohol, tabak, illegale drugs, medicatie en gokken. De regels en grenzen van de Syntra lesplaats zijn minimaal de regels en grenzen opgelegd door de wet. De lesplaats kan er wel voor opteren om strengere regels te formuleren.
  Voor de leertijd kunnen striktere regels gelden dan voor het volwassenenonderwijs gezien de meeste jongeren minderjarig zijn en de pedagogische context. Afstemming hieromtrent is noodzakelijk.

  Meer informatie over de alcohol- en drugwetgeving vind je in de publicatie 'Juridische handvatten voor het omgaan met alcohol en andere drugs op school' (VAD, 2006).

- Vanaf 1 september 2008 geldt in het leerplichtonderwijs een totaal rookverbod voor leerlingen, leraren en ouders. Het algemeen rookverbod geldt op weekdagen van 6u30 tot 18u30. Het verbod geldt voor iedereen die het terrein (gebouwen én open ruimten) van het leerplichtonderwijs betreedt. De lesplaats kan zelf bijkomende beperkingen opleggen.

  Meer informatie over het rookverbod en FAQ's vind je op www.vig.be en in de brochure 'Als de rook om je school is verdwenen' (VIG, 2008).

- De Syntra lesplaats kan ordemaatregelen nemen als bepaalde handelingen van de jongere het normale verloop van de component leren (de theoretische vorming in de lesplaats) hindert. Tuchtmaatregelen zoals bijvoorbeeld tijdelijke of definitieve schorsing uit de lesplaats worden genomen in overleg met de leertrajectbegeleider en de leertijdadviseur.

  Decreet betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap (dd 10 juli 2008).

- Syntra Vlaanderen kan ook verwachtingen stellen naar het functioneren van de jongere voor de component werkplekleren (de praktijkopleiding in een onderneming). Syntra Vlaanderen kan ordemaatregelen nemen als bepaalde handelingen van de jongere het normale verloop van de component werkplekleren hinderen. De prakijkcommissie kan tuchtmaatregelen nemen als bepaalde handelingen van de jongere een gevaar vormen voor de component werkplekleren. Tuchtmaatregelen zijn onder meer de tijdelijke of definitieve uitsluiting uit de Syntra lesplaats en de uitsluiting uit de leertijd.

  Decreet betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap (dd 10 juli 2008).
  Meer informatie over rechten en plichten van jongeren in de leertijd vind je in de brochure 'Wegwijs in de leertijd.' Vlaams Agentschap voor Ondernemersvorming Syntra Vlaanderen.

- Er moet geen ellenlange lijst met regels worden opgesteld, men houdt de regels het best overzichtelijk. Er mag gerust één regel zijn voor verschillende middelen (bijvoorbeeld: "onder invloed zijn van alcohol, cannabis en andere illegale drugs is verboden") of voor de verschillende vormen van gebruik en aanbod van een middel (bijvoorbeeld: "zowel het bezit, het gebruik, het onder invloed zijn als het dealen en delen van cannabis zijn verboden").
  Het is niet nodig om regels uit te werken voor het onder invloed zijn van tabak, omdat onder invloed zijn van tabak zich niet uit in gedragssymptomen.
  Ook psychoactieve medicatie vereist een gedifferentieerde aanpak: er is medicatie mét of zonder doktersvoorschrift, medicatie kan gebruikt worden als een genotmiddel. Het is ook belangrijk regels te bepalen rond het verstrekken van medicatie door de Syntra lesplaats.

Stap 2: Procedures uittekenen

De volgende stap is het vastleggen van de stappen die personeelsleden van de Syntra lesplaats moeten ondernemen bij een regelovertreding. We maken een onderscheid tussen het vaststellen van regelovertreding en het vermoeden van regelovertreding.
Bij het vastleggen van de procedures wordt een antwoord gegeven op de vragen wie doet wat, hoe en wanneer.

2.1 Procedures bij het vaststellen van regelovertreding

De Syntra lesplaats tekent eerst de procedures uit die gevolgd worden wanneer een lesgever of andere leertijdmedewerker van de lesplaats vaststelt dat de regels rond alcohol en andere drugs overschreden worden. De lesplaats bekijkt in overleg met de betrokken partners welke rol de leertrajectbegeleider en leertijdadviseur binnen deze procedures hebben.

Hiervoor kan opnieuw dezelfde tabel gebruikt worden. Voor de verschillende vormen van regelovertreding en voor elk middel geeft de Syntra lesplaats een antwoord op de vraag wie doet wat, wanneer en hoe.

context van de lesplaats = ...					
	bezit	gebruik	onder invloed zijn	doorgeven	dealen
alcohol					
tabak			n.v.t.		
medicatie					
cannabis					
andere illegale drugs					

Overloop volgende vragen voor elk middel

- Wat moet een leertijdmedewerker van de lesplaats doen wanneer hij vaststelt dat een jongere een middel bezit, gebruikt, doorgeeft, dealt of onder invloed is?
- Wat moet een leertijdmedewerker van de lesplaats doen als hij een product vindt?
- Wat moet een leertijdmedewerker van de lesplaats doen bij vrijwillige melding van bezit, gebruik, onder invloed zijn, doorgeven of dealen?
- Hoe en aan wie geeft de medewerker deze vaststelling / informatie door?
- Welke sanctie wordt voorzien? Wordt er rekening gehouden met verzachtende of verzwarende omstandigheden (bijvoorbeeld herhaalde regelovertreding, persoonlijke situatie van de jongere, ...)? Wie neemt deze beslissing, is hierover overleg voorzien?
- Wie geeft de sanctie aan de jongere?
- Wie volgt de sanctie op?
- Wie geeft feedback over de sanctie en de opvolging ervan aan de medewerker die de vaststelling deed (dit is immers niet noodzakelijk dezelfde persoon). En aan andere leertijdmedewerkers? Welke informatie is noodzakelijk en wenselijk om door te geven en op welke manier?
- Wanneer, hoe en door wie wordt de leertrajectbegeleider/leertijdadviseur betrokken?
- Wanneer, hoe en door wie worden de ouders of de voogd betrokken?
- Wanneer, hoe en door wie wordt de politie of het parket betrokken?
- Wanneer en door wie worden andere externe diensten betrokken (voorziening BJZ, sociale dienst van de jeugdrechtbank, ...)?

Enkele richtlijnen

- Ook bij het uittekenen van de procedures moet de lesplaats rekening houden met het wettelijke kader. De Syntra lesplaats kan ordemaatregelen nemen als bepaalde handelingen van de jongere het normale verloop van de component leren (de theoretische vorming in de lesplaats) hinderen. Tuchtmaatregelen zoals bijvoorbeeld tijdelijke of definitieve schorsing uit de lesplaats worden genomen in overleg met de leertrajectbegeleider en de leertijdadviseur.

  Syntra Vlaanderen kan ook verwachtingen stellen naar het functioneren van de jongere voor de component werkplekleren (de praktijkopleiding in een onderneming). Syntra Vlaanderen kan ordemaatregelen nemen als bepaalde handelingen van de jongere het normale verloop van de component werkplekleren hinderen. De prakijkcommissie kan tuchtmaatregelen nemen als bepaalde handelingen van de jongere een gevaar vormen voor de component werkplekleren (of beide componenten). Tuchtmaatregelen zijn onder meer de tijdelijke of definitieve uitsluiting uit de Syntra lesplaats en de uitsluiting uit de leertijd.

   Decreet betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap dd 10 juli 2008.

- Indien de jongere regeloverteding stelt binnen de lesplaats maar goed functioneert op de werkplek, kan de lesplaats in samenspraak met de leertrajectbegeleider en leertijdadviseur van Syntra Vlaanderen beslissen om hem het recht te ontnemen de theoretische vorming in de lesplaats te volgen (uitsluiting voor de component leren).

- De leertrajectbegeleider vormt het vaste kanaal voor de **communicatie met de werkgever**. Communicatie naar de werkgever over een regelovertreding rond alcohol en andere drugs in de Syntra lesplaats is delicaat.
  Iedereen, ook de jongere, heeft recht op de eerbiediging van zijn privéleven (art. 8 E.V.R.M.). Al is dit recht niet absoluut. Enerzijds is er het gegeven dat de veiligheid en gezondheid van de jongere en zijn omgeving in het gedrang kunnen komen, anderzijds is er het aspect van aansprakelijkheid en schuldig verzuim.

  Een mogelijke aanpak is dat de leertrajectbegeleider, wanneer een jongere de regels rond alcohol en andere drugs van de lesplaats overtreedt, de werkgever informeert over het feit dat de lesplaats maatregelen neemt naar aanleiding van een minder functioneren van de jongere zonder informatie te geven over de specifieke inhoud van dit minder functioneren. Daarbij kan de leertrajectbegeleider aan de werkgever de vraag stellen om extra aandacht te hebben voor het functioneren van de jongere op de werkplek en een minder functioneren te melden.
  De leertrajectbegeleider moet de jongere steeds informeren over de communicatie naar de werkgever.

   Meer informatie over meldingsplicht en aansprakelijkheid vind je in de publicatie 'Juridische handvatten voor het omgaan met alcohol en andere drugs op school' (VAD, 2006).

  Indien de leertrajectbegeleider van oordeel is dat hij toch persoonlijke informatie over de jongere aan de werkgever moet geven, is het aan te raden hiervan aangifte te doen bij de privacycommissie. Op grond van de privacywet (wet van 8 december 1992) ziet de privacycommissie er op toe dat met persoonsgegevens zorgvuldig wordt omgegaan.

   Meer informatie www.privacycommission.be/nl

- Bij het **vaststellen van gebruik of onder invloed zijn**, is het aangewezen om onmiddellijk maatregelen te nemen, zeker wanneer de veiligheid van de jongere en zijn omgeving in het gedrang kan komen (bijvoorbeeld als een jongere onder invloed is tijdens de beroepsgerichte vorming waarbij met machines wordt gewerkt).

  Soms denkt men - ten onrechte - dat het niet mogelijk is om op te treden "wegens geen tastbaar bewijs". Dronkenschap of onder invloed zijn van drugs duidt eerder op een subjectief

waarneembare gedragsverandering. Kernbegrip bij deze gedragsverandering is het niet meer beheersen van/het verlies van controle over zijn daden[v]. Gevolg is dat de jongere niet (goed) functioneert. En omdat goed kunnen functioneren een basisgedragsregel is voor een goede werking van de Syntra lesplaats en van het lesverloop, kan men onmiddellijk ordemaatregelen nemen wanneer er sprake is van niet (goed) functioneren, zonder de facto te moeten bewijzen dat er hierbij druggebruik aan de basis ligt.

Vaak is er hierbij bezorgdheid over het feit dat er dan maatregelen genomen worden op basis van een subjectieve vaststelling. Werken met getuigen, waardoor een subjectieve vaststelling tot objectief feit wordt gemaakt, vormt hier een volwaardige en aangewezen procedure. De lesplaats kan bij het bepalen van de procedure vastleggen wie de taak van getuige op zich neemt. Zo is er consequent en gelijkaardig optreden in verschillende situaties. De getuige dient iemand zijn met een hiërarchische en morele gezagspositie.

Soms probeert men het onder invloed zijn te bewijzen door bij de jongere een **drugtest** af te nemen. Pedagogisch, maar vooral ook juridisch gezien is dit niet opportuun.
Aftastingen, doorzoekingen van persoonlijke bezittingen en het afnemen van testen vormen een inbreuk op het privé-leven en de fysische integriteit en kunnen daarom niet zonder expliciete wettelijke grondslag of zonder toestemming. Ondanks de ontstentenis van specifieke wetgeving, kunnen drugtesten binnen de Syntra lesplaats worden uitgevoerd, op voorwaarde dat de jongere voorafgaandelijk, met kennis van zaken en uit vrije wil toestemming heeft gegeven. Opnemen van een bepaling in het centrumreglement die poneert dat de jongere gehouden is te voldoen aan het verzoek van het lesplaatspersoneel om zich te onderwerpen aan een aftasting een doorzoeking van de persoonlijke bezittingen of een drugtest is geen mogelijkheid, want komt neer op een verboden afstand (men kan niet op een algemene manier afstand doen van deze grondrechten).
Bovendien moet in ogenschouw genomen worden dat de jongere die verzocht wordt een drugtest te ondergaan, niet volledig vrij is in het nemen van een beslissing en aanvoelt dat de toestemming hem wordt opgedrongen. De vrijheid van de (minderjarige) jongere kan beknot worden door de gezagsuitoefening van de lesplaats en de mogelijkheid van een (indirecte) sanctionering van de weigering.

Het is niet nodig een beroep te doen op politiediensten om geldige bewijzen te verzamelen. In een tuchtprocedure zijn eigen vaststellingen evengoed bruikbaar. Het is dus niet nodig alles door de politie te laten vaststellen. Bovendien kunnen ook feiten die geen misdrijf zijn een orde- of tuchtmaatregel tot gevolg hebben. Bijvoorbeeld: het bezit van alcoholische drank in de lesplaats is geen misdrijf, maar kan wel een inbreuk zijn op het centrumreglement en een orde- of tuchtmaatregel tot gevolg hebben.

 Meer informatie over drugcontroles en orde- en tuchtmaatregelen vind je in de publicatie 'Juridische handvatten voor het omgaan met alcohol en andere drugs op school' (VAD, 2006).

- De Syntra lesplaats maakt het best duidelijke afspraken met de **politie** in het kader van de procedures bij regelovertreding met betrekking tot illegale middelen. Men kan bijvoorbeeld specifieke afspraken maken rond het optreden bij (vermoeden van) delen of dealen.
  Dit omvat ondermeer hoe de politie precies zal optreden wanneer de Syntra lesplaats (een vermoeden van) dealen in de lesplaats of in de buurt meldt. Wat zijn dan precies de consequenties voor de betrokken jongeren? Een ander punt is of de politie de Syntra lesplaats vooraf verwittigt wanneer ze een interventie plannen in de buurt van de lesplaats.

- **Sancties** die door de jongere als zinvol en niet vernederend worden ervaren belasten de relatie tussen de jongere en de Syntra lesplaats veel minder.
  Een aantal vuistregels om op een zinvolle en respectvolle manier te sanctioneren:
  - duidelijk sanctioneren: het verband tussen het gestelde gedrag, de overtreden regel en het gewenste gedrag is duidelijk voor de jongere.
  - gedoseerd sanctioneren: de zwaarte van de sanctie is in verhouding tot de ernst van de regelovertreding.

- snel sanctioneren: de tijd tussen het gestelde gedrag en de sanctie is kort genoeg om beide mentaal aan elkaar te linken.
- ethisch sanctioneren: sancties die vernederend zijn, die de fysieke of mentale integriteit van de jongere aantasten, zijn onaanvaardbaar.
- creatief sanctioneren: als sancties voorspelbaar zijn, gaan jongeren het inlossen van de eigen behoefte en de last van de sanctie tegen elkaar afwegen.
- sanctioneren met een duidelijke tijdsafbakening.

Meer informatie over zinvolle regels en procedures vind je in Stroobant, G. (2002). Teamcoaching in de jeugdhulpverlening. Anders omgaan met regel- en normovertredend gedrag. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.

- Soms wordt gedacht aan een gesprek met of (verplichte) begeleiding door een CLB-medewerker of een externe hulpverlener als sanctie bij een regelovertreding. Of men verwacht dat een gesprek met de CLB-medewerker of externe hulpverlener regulerend werkt. Begeleiding is echter geen sanctie. Begeleiding als sanctie ondermijnt de doelstellingen en werking van dit begeleidende gesprek.
  De Syntra lesplaats kan wel, naast het geven van een sanctie, een gesprek met de begeleider vastleggen. De inhoud van dit gesprek is echter de bezorgdheid om de jongere. In de begeleiding kan dan gewerkt worden met de "last" die de sanctie creëert.
  Om het onderscheid tussen een grenzen stellend en begeleidend optreden ook voor de jongeren duidelijk te maken, worden sancties best niet gegeven door de persoon die verantwoordelijk is voor de begeleiding van jongeren.

- Soms hebben lesgevers of leertrajectbegeleiders het gevoel dat zij niet grenzenstellend kunnen optreden naar jongeren die in (intern of extern) begeleiding zijn: "Ik weet dat die jongere een probleem heeft, hoe kan ik hem dan nog sanctioneren?" Begeleiding staat echter naast grenzenstellend optreden. Bezorgdheid om het welzijn en begrip voor de situatie van een jongere betekent niet dat regelovertredend gedrag geaccepteerd kan worden. De sanctie wordt gegeven omdat de jongere de regels van de lesplaats en/of de werkplek overtreedt en er een halt moet worden gesteld aan dat gedrag, ook al is er begrip voor de achtergrondsituatie. De jongere maakt deel uit van maatschappelijke structuren (lesplaats, werk, …) en dat vereist ook respect hebben voor en naleven van de regels en normen van deze structuren. Het is belangrijk dat de leertijdmedewerker van de Syntra lesplaats of de leertrajectbegeleider, wanneer hij grenzenstellend optreedt, dit goed communiceert aan de jongere.

- Belangrijk is om ook in crisissituaties de afgesproken procedures te volgen. Indien noodzakelijk kunnen hiervoor specifieke procedures uitgewerkt worden. Omschrijf dan in eerste instantie wat men als een crisissituatie beschouwt, aangezien dat voor iedereen verschillend kan zijn.

- Syntra lesplaatsen werken soms met een **contract** om de verwachtingen van de lesplaats inzake het gedrag van de jongere duidelijk te stellen en het gedrag van de jongere bij te sturen. Belangrijk is dit contract te bespreken met de jongere en zijn ouders (indien hij minderjarig is) en met de leertrajectbegeleider en het gedrag van de jongere nabij op te volgen en regelmatig te evalueren.

- De **ouders** (of voogd) zijn in eerste instantie verantwoordelijk voor hun kinderen en de Syntra lesplaats is verplicht hen bij te staan. Ouders zijn gehouden aan de wettelijke verplichtingen ten aanzien van hun kinderen. Om die te kunnen nakomen, moeten ze op de hoogte zijn van bepaalde gegevens. De jongere heeft niet het recht om zich te verzetten tegen het informeren van zijn ouders. Deze regel geldt ook voor meerderjarigen, aangezien de ouders burgerrechtelijk tot onderhoud en opvoeding verplicht blijven en informatie over het schoolgebeuren van hun kinderen hiervoor noodzakelijk is. In bepaalde gevallen kan de lesplaats beslissen om de regels van het ouderlijke gezag naast zich neer te leggen in functie van de bescherming en het welzijn van de jongere. Deze reglementering geldt niet voor CLB.

Meer informatie over communicatie met de ouders vind je in de publicatie 'Juridische handvatten voor het omgaan met alcohol en andere drugs op school' (VAD, 2006).

- Wanneer de jongere begeleid wordt door **externe diensten** (bijvoorbeeld het Comité voor Bijzondere Jeugdzorg, de instelling van de Bijzondere Jeugdzorg of de Sociale dienst van de Jeugdrechtbank), zijn deze begeleiders ook belangrijke partners. Bepaal wanneer welke communicatie naar deze partners gaat.

- Het is belangrijk dat de leertijdmedewerker van de lesplaats die een regelovertreding vastgesteld en gemeld heeft ook **feedback** krijgt over de aanpak en de opvolging. Krijgt het voorval een grote ruchtbaarheid, kan ervoor geopteerd worden om de communicatie uit te breiden om wilde verhalen tegen te gaan en om de regels voor iedereen te bekrachtigen.

2.2 Procedures bij vermoeden van regelovertreding

Ook wanneer ze het vermoeden heeft dat een jongere de regels rond alcohol en andere drugs overtreedt, maar er nog geen grensoverschrijdend gedrag is vastgesteld, kan de lesplaats optreden. Op basis van een vermoeden kan er niet onmiddellijk een sanctie gegeven worden, maar er kunnen met de jongere afspraken gemaakt worden over zijn gedrag. Tegelijk kan men het vermoeden van regelovertreding trachten te objectiveren op basis van feiten. De jongere kan ook extra worden opgevolgd.

Optreden bij een vermoeden van gebruik is belangrijk omdat dit op zich al ontradend kan werken. Bovendien kan de melding van een vermoeden zorgen voor een grotere alertheid bij de lesplaats-medewerkers, waardoor een mogelijk probleem en/of regelovertreding sneller opgemerkt wordt.

Voor het vastleggen van de procedures bij een vermoeden van regelovertreding vormt onderstaande tabel opnieuw een bruikbaar instrument.

context van de lesplaats = ...					
	bezit	gebruik	onder invloed zijn	doorgeven	dealen
alcohol					
tabak			n.v.t.		
medicatie					
cannabis					
andere illegale drugs					

Overloop volgende vragen voor elk middel

- Aan wie moet een leertijdmedewerker van de lesplaats melden dat hij een regelovertreding vermoedt?
- Wie spreekt de jongere aan over dit vermoeden?
- Wie volgt de situatie op?
- Wie geeft feedback over deze opvolging aan de leertijdmedewerker van de lesplaats die het vermoeden meldde? Welke informatie gaat naar alle leertijdmedewerkers?
- Wanneer, hoe en door wie wordt de leertrajectbegeleider betrokken?
- Wanneer, hoe en door wie worden de ouders betrokken?
- Wanneer, hoe en door wie worden andere diensten betrokken die met de jongere werken (bijvoorbeeld voorziening BJZ, ...)?
- Hoe wordt er gereageerd bij vrijwillige bevestiging van het vermoeden? Wordt dan dezelfde procedure als bij vaststelling opgestart of volgt een specifieke procedure?
- Wat bij herhaalde melding?

Enkele richtlijnen

Zie ook de richtlijnen voor de procedures bij vaststellen van regelovertreding.

- Het feit dat op basis van een vermoeden niet onmiddellijke een sanctie kan gegeven worden, betekent niet dat het betrokken leertijdmedewerker van de lesplaats niet kan optreden. Hierbij is het belangrijk aan de jongere duidelijk te maken dat het gedrag werd opgemerkt en wat daar de gevolgen van zijn (bijvoorbeeld melding van het vermoeden aan de leertijdverantwoordelijke, striktere opvolging van de jongere, ...). Deze boodschap kan ontradend werken.

- Bij een vermoeden van onder invloed zijn kan de lesplaats dezelfde procedure volgen als bij het vaststellen van onder invloed zijn. Door te werken met getuigen kan het vermoeden omgezet worden in een objectieve vaststelling van een gedrag. (Zie supra)

- Bij een vermoeden is het – met het oog op de privacy van de jongere - aan te raden om de inhoud van de communicatie naar ouders en andere partners te beperken tot een vraag naar extra opvolging van het functioneren van de jongere. Uiteraard kunnen er steeds orde- of tuchtmaatregelen genomen worden wanneer het vermoeden van de regelovertreding rond middelengebruik gepaard gaat met handelingen van de jongere die het normale verloop van de component leren hinderen respectievelijk er een gevaar voor vormen. Het nemen van tuchtmaatregelen gebeurt in overleg met de leertrajectbegeleider en de leertijdadvsieur Syntra Vlaanderen.

- Een eenmalig vermoeden vereist niet altijd onmiddellijk een optreden, maar bij herhaling is dit zeker noodzakelijk. Het is dan ook van belang dat vermoedens van regelovertreding gecommuniceerd worden aan één persoon die deze gegevens opvolgt.

Stap 3: Evaluatie op basis van de behoefteanalyse

In deze derde stap gaat de stuurgroep na of vastgelegde regels en procedures tegemoet komen aan de concrete doelstellingen die geformuleerd werden voor de pijler regelgeving op basis van de analyse van de huidige situatie (behoefteanalyse in fase 2).
Herneem daartoe de geformuleerde knelpunten en ga na of de nieuwe regels en procedures voldoende antwoord bieden.

> Bijvoorbeeld
> Bij de behoefteanalyse formuleerde de stuurgroep volgend knelpunt:
> *Voor eenzelfde overtreding krijgen jongeren heel uiteenlopende sancties. Zo ontstaat er onduidelijkheid bij de jongeren én de leertijdmedewerkers van de lesplaats.*
>
> Hierbij is volgende doelstelling geformuleerd:
> *De procedures om consequent op te treden bij regelovertreding (bezit, gebruik, dealen én onder invloed zijn van alcohol af drugs) zijn duidelijk omschreven, iedere leertijdmedewerker van de lesplaats weet welke stappen hij moet ondernemen in welke situatie en welke sanctie er gegeven wordt.*
>
> Bij het uitwerken van de procedures van de pijler regelgeving heeft de stuurgroep vastgelegd bij welke overtredingen lichte sancties volgen die iedere leertijdmedewerker van de lesplaats aan een jongere kan opleggen en wat zo'n lichte sancties kunnen zijn. Bij zwaardere overtredingen wordt de sanctie telkens door de leertijdverantwoordelijke, in overleg met de leertrajectbegeleider en de leertijdadviseur, bepaald. Er werd een lijst opgesteld van verzachtende en verzwarende omstandigheden die in rekening worden genomen bij het bepalen van de sanctie.

Stap 4: Tussentijdse implementatie

Wanneer de regels en procedures vastgelegd zijn, is het belangrijk om ze ook te communiceren naar alle leertijdmedewerkers van de lesplaats en de directe partners zoals de leertrajectverantwoordelijken, leertijdadviseur, ... Ook naar de jongeren en hun ouders is terugkoppeling noodzakelijk, minimaal om de regels afdwingbaar te maken en de procedures slagkracht te geven.

4.1 Het centrumreglement

In het centrumreglement worden de rechten en plichten van elke jongere vastgelegd. Het centrumreglement omvat ten minste het studie-, het orde- en het tuchtreglement.

Om de regelgeving rond alcohol en andere drugs afdwingbaar te maken, moeten de regels opgenomen worden in het centrumreglement. Het is niet noodzakelijk noch aangewezen ook de procedures bij regelovertreding in detail op te nemen, want dat zou kunnen leiden tot een te starre uitvoering – zonder ruimte om in te spelen op de noden van de individuele jongere.

Een wijziging van het centrumreglement kan op zijn vroegst uitwerking hebben in het daaropvolgende schooljaar, tenzij die wijziging het rechtstreekse gevolg is van nieuwe decreet – of regelgeving.

Door de jongere en zijn ouders het centrumreglement te laten ondertekenen, zijn de jongeren gebonden aan alle bepalingen van dit reglement.
Wanneer minderjarige jongeren tijdens het jaar meerderjarig worden, wordt soms vergeten om hen het centrumreglement zelf te laten ondertekenen. Dit kan men opvangen door in het reglement de clausule op te nemen dat de ouders zich ertoe verbinden de inhoud van het reglement aan hun kind mee te delen bij zijn meerderjarigheid. Maar hoe dan ook blijft de verantwoordelijkheid van ondertekening van het centrumreglement door de meerderjarige bij de Syntra lesplaats liggen, wil de lesplaats het reglement bij de meerderjarige kunnen inroepen.

 Decreet betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap dd 10 juli 2008.

4.2 Communicatie naar de leertijdmedewerkers van de lesplaats en de directe partners

- ***Formalisering van de procedures***

Voorwaarde voor het adequaat en consequent optreden bij (vermoeden van) regelovertreding in verband met drugs en druggebruik in de Syntra lesplaats is uiteraard dat iedere *leertijdmedewerker van de lesplaats* de regels en de procedures goed kent en duidelijk weet wat zijn taak is. Uiteindelijk zijn alle *leertijdmedewerkers* verantwoordelijk voor het doen naleven van de regels in de lesplaats en moeten ze weten wie welke taak opneemt wanneer regelovertreding wordt vastgesteld of vermoed. Een beleid kan slechts goed werken wanneer het gedragen wordt door alle medewerkers.
Maar ook de leertrajectbegeleiders en leertijdaviseur moeten – teneinde hun rol als betrokken, actieve partner te kunnen opnemen – op de hoogte zijn van de regels en procedures die de lesplaats uittekende. De leertrajectbegeleider vormt het vaste kanaal naar de werkgever en kan indien noodzakelijk de communicatie naar de werkgever over het minder functioneren van de jongere verzorgen.

Mondelinge toelichting van de procedures blijkt hiervoor niet voldoende. Een formalisering van de regels én de procedures in een document dat duidelijk en open gecommuniceerd wordt aan alle leertijdmedewerkers en de leertrajectbegeleiders en leertijdadviseur is noodzakelijk.

- ***Toelichting van de procedures***

De Syntra lesplaats geeft best een toelichting bij de (geformaliseerde) procedures voor alle leertijdmedewerkers van de lesplaats. Het is belangrijk – om de optimale medewerking van iedereen te krijgen – dat de medewerkers niet alleen weten wat er van hen verwacht wordt, maar ook waarom dit verwacht wordt.

Tegelijk kunnen eventueel ook enkele juridische aspecten nader toegelicht worden (bijvoorbeeld een toelichting door parket of politie over het beleid in het gerechtelijke arrondissement van de Syntra lesplaats).

- ***Vorming over 'grenzenstellend optreden'***

Voor een adequaat en consequent optreden moeten de *leertijdmedewerker van de lesplaats* en de leertrajectbegeleiders zich ook vaardig voelen om grenzenstellend op te treden wanneer zij vaststellen of vermoeden dat de regels van de lesplaats of de werkplek overtreden worden. Het aanbieden van vorming kan hen hierbij ondersteunen.

Voor het regionale vormingsaanbod kan u terecht bij de preventiewerkers verbonden aan het Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg (CGG) van uw regio.

 Bijlage A: Lijst regionale preventiewerkers

 Interessante lectuur: Leer-kracht Veer-kracht Een reflectieboek Stapstenen voor het begeleiden van jongeren met gedragsproblemen.(VLOR en Koning Boudewijnstichting, 2006).

 Interessante lectuur: Adriaenssens, P. (2000) Van hieraf mag je gaan. Over opvoeden van tieners. Tielt: Lannoo. (Hoofdstuk 5: Problemen met tieners aanpakken. Het conflict- en contactmodel.)

4.3 Communicatie naar de jongeren

De regels opnemen in het centrumreglement is niet voldoende om ze bekend te maken bij de jongeren. Het is aangewezen om het centrumreglement met de jongeren door te nemen en toe te lichten. De regels kunnen ook toegelicht worden op een specifiek infomoment of in het kader van een preventieve activiteit. En uiteraard worden ze onder de aandacht gehouden door ze te doen naleven in het dagdagelijkse lesplaatsgebeuren.
Aandachtspunt hierbij is de bekendmaking en toelichting van de regels voor jongeren die in de loop van het jaar instappen.

 In 'Comsova? Map met werkvormen communicatieve en sociale vaardigheden voor het Deeltijds Onderwijs' (Leefsleutels, 2007) vind je methodieken om met de jongeren te werken rond regels in het algemeen en het centrumreglement in het bijzonder.

UITWERKEN VAN DE PIJLER BEGELEIDING

DOELSTELLING

In de pijler begeleiding tekent de Syntra lesplaats de stappen uit die ondernomen worden wanneer een jongere drugproblemen heeft. Bij begeleiding wordt individugericht gewerkt vanuit een bezorgdheid om het welzijn van de jongere. Er wordt een begeleidingsplan uitgewerkt waarbij wordt stilgestaan wie welke rol en taak opneemt bij het opvolgen, begeleiden en doorverwijzen van jongeren met een drugprobleem.
Het uitgewerkte begeleidingsplan wordt getoetst aan de doelstellingen bepaald op basis van de behoefteanalyse en ten slotte geïmplementeerd.

WERKWIJZE

Stap 1: Uitklaren van de doelstelling van begeleiding

Op basis van de visie vastgelegd in fase 2, geeft de Syntra lesplaats invulling aan de pijler begeleiding van het drugbeleid.

Vooraleer de stuurgroep start met het uittekenen van het begeleidingsplan, is het belangrijk dat de doelstelling van de pijler begeleiding eerst verder wordt geconcretiseerd. Dit betekent dat men een antwoord geeft op de vraag wat de lesplaats precies wil bereiken met de begeleiding. Wat betekent begeleiden van jongeren met drugproblemen voor de Syntra lesplaats? Tot waar gaat de begeleidende rol van de lesplaats?
Essentieel is dat de Syntra lesplaats hierbij rekening houdt met het verschil in doelstelling van de pijler begeleiding en de pijler regelgeving.
Een aandachtspunt hierbij is ook dat de doelstellingen realistisch moeten zijn. Jongeren met een drugprobleem zien (in aanvang) geen link tussen hun gebruik en eventuele problemen die ze ervaren. Ze zijn dus in eerste instantie niet gemotiveerd om iets aan hun gebruik te veranderen. Hen motiveren om hun gedrag te veranderen is een lang proces. Let dus op met uitkomstverwachtingen.

Stap 2: Uittekenen van het begeleidingsplan

Een begeleidingsplan voor jongeren met een drugprobleem bestaat uit volgende stappen:
- opvolgen van het functioneren en signaleren van minder functioneren;
- interne begeleiding;
- doorverwijzen naar een externe dienst.

Voor elk van deze stappen worden procedures uitgetekend, met andere woorden "wie doet wat wanneer?":
- Waaruit bestaat het opvolgen, signaleren, intern begeleiden en doorverwijzen?
- Wanneer worden deze stappen gezet?
- Wie heeft welke taak, verantwoordelijkheid of rol binnen deze stappen? Welke plaats en rol heeft de Syntra lesplaats, de CLB-medewerkers en de leertrajectbegeleiders?

Wanneer het hele begeleidingsplan uitgewerkt is, kan het voor de duidelijkheid schematisch uitgetekend worden.

 Bijlage D: Een voorbeeld van een begeleidingsplan

2.1 Opvolgen van het functioneren en signaleren

Opvolgen van het functioneren van de jongeren is, zeker vanuit het oogpunt van een optimaal kansenbeleid, het startpunt in het begeleidingsplan voor jongeren met drugproblemen.
Drugproblemen kunnen zich op verschillende manieren uiten. Het bezit, gebruik, dealen of delen van drugs of onder invloed zijn in de lesplaats of op de werkplek, is slechts één manier waarop een drugprobleem zich kan manifesteren. Het feit dat een jongere een drugprobleem heeft, kan zich uiten in sociaal gedrag, gedrag en houding op de werkplek, in de lesplaats, in de vrije tijd, uiterlijk, emotie, lichamelijk voorkomen... We spreken dan ook over 'minder functioneren door drugproblemen'.

Uiteraard is niet elke verandering in het functioneren een uiting van een drugprobleem. Wanneer het minder functioneren gepaard met een gevoel van bezorgdheid om het welzijn van de jongere, is er een interventie nodig:

- er wordt een gesprek gevoerd met de jongere om in te schatten wat er aan de hand is (verkennend gesprek),
- het minder functioneren wordt gesignaleerd.

Er wordt uitgeklaard wie het verkennende gesprek voert en aan wie de signalen gecommuniceerd worden.
Ook ouders, werkgevers, leertrajectbegeleiders,... kunnen signalen van minder functioneren opvangen. Het is belangrijk om dit mee op te nemen in de procedures die men uitwerkt.

Overloop volgende vragen

- Wie volgt het functioneren van de jongere op?
  - Is het de taak van elke *leertijdmedewerker van de lesplaats*?
  - Welke verwachtingen heeft de lesplaats op dit vlak naar de leertrajectbegeleiders?
- Wie spreekt de jongere aan en voert het verkennende gesprek?
  - Is dit de taak van elke *leertijdmedewerker van de lesplaats* (lesgevers beroepsgerichte vorming, lesgevers algemene vorming, secretariaatsmedewerkers, …)?
  - Is er een bijzondere taak weggelegd voor de leertrajectbegeleiders?
- Waar stopt de taak van de het leertijdmedewerkers en/of de leertrajectbegeleiders en waar begint de taak van de CLB-medewerkers?
- Hoe wordt de link gelegd met de pijler regelgeving wanneer het minder functioneren zich uit in een regelovertreding? En wanneer het gaat het om een vermoeden van regelovertreding?
- Hoe en aan wie wordt het minder functioneren gesignaleerd?
  - Aan wie geven lesgevers beroepsgerichte en algemene vorming, secretariaats-medewerkers, ... signalen door? Aan de CLB-medewerker of de leertrajectbegeleider? Op het begeleidingsteam?
  - Aan wie geven leertrajectbegeleiders signalen door? Aan de CLB-medewerker? Op de het begeleidingsteam?
- Wie is het aanspreekpunt voor de jongeren?
- Wie is het aanspreekpunt voor de ouders?

Enkele richtlijnen voor het opvolgen van het functioneren

- Idealiter is het opvolgen van het functioneren een **taak van elke leertijdmedewerker van de lesplaats**. Lesgevers algemene en beroepsgerichte vorming en andere de leertijdmedewerkers volgen de jongeren op vanuit hun specifieke rol en functie. Elk heeft een zicht op verschillende facetten van het functioneren (leergedrag, sociaal gedrag, welbevinden, ...).
  Indien er bij sommige medewerkers het gevoel leeft hier niet voldoende expertise voor te hebben, kan hierover vorming voorzien worden (zie stap 4, tussentijdse implementatie).
  De leertrajectbegeleider heeft hoofdzakelijk een rol in het opvolgen van het functioneren in de werkcontext (zie verder), wat niet wegneemt dat hij ook signalen met betrekking tot het functioneren in de lesplaats kan opvangen.

- Bij het opvolgen van problemen door medicatiegebruik is het belangrijk de verantwoordelijke voor de apotheek van de Syntra lesplaats een duidelijke rol te geven.

- Een **verkennend gesprek** met een jongere naar aanleiding van bezorgdheid over zijn minder functioneren heeft verschillende doelstellingen:
  - de jongere duidelijk maken dat er een verandering in zijn functioneren is opmerkt;
  - de jongere de boodschap geven dat men bezorgd is om zijn welzijn;
  - de waargenomen verandering in het functioneren proberen te bespreken met de jongere;
  - het functioneren van de jongere proberen te herstellen.

  Het verkennende gesprek levert ook bijkomende informatie voor de inschatting van het functioneren en het welzijn van de jongere.

- Bij grote bezorgdheid om het welzijn van de jongere is een **spoedprocedure** mogelijk. Men voert geen verkennend gesprek met de jongere, maar gaat onmiddellijk over tot het signaleren van het minder functioneren.

- Bij minder functioneren dat bezorgdheid geeft, maar zich uit in **regelovertreding**, wordt eerst gereageerd op deze regelovertreding. Met andere woorden, de pijler regelgeving wordt in werking gesteld: er wordt een grenzen stellend gesprek gevoerd met de jongere en eventueel een sanctie gegeven. Later kan de bezorgdheid geuit worden en een verkennend gesprek gevoerd worden met de jongere. Hetzelfde geldt wanneer er sprake is van een vermoeden van regelovertreding.

- Bij ernstige regelovertreding, die gepaard gaat met uitsluiting van de jongere, bestaat de valkuil om te vergeten de brug naar begeleiding te maken. Het is belangrijk om ook dan het CLB te betrekken dat de jongere mogelijk toch begeleiding kan blijven bieden.

Enkele richtlijnen voor het signaleren

- Vertrek van de bestaande procedures voor psychosociale begeleiding en volg zoveel mogelijk de bestaande communicatiestructuren en -kanalen .

- Wanneer lesgevers of andere *leertijdmedewerkers* signalen van minder functioneren opmerken en bezorgd zijn, is het belangrijk dat zij deze signalen doorgeven.
  Door de signalen van verminderd functioneren op een overleg als het **begeleidingsteam** te bespreken, is het mogelijk om deze signalen te toetsen aan het functioneren bij de werkgever of in het voortraject. Ook de thuissituatie kan mee in rekening genomen worden. In overleg kan men dan een inschatting van het minder functioneren en het welzijn van de jongere maken. Op basis hiervan beslist men welke verdere begeleiding nodig is.

- Ook ouders moeten weten aan wie zij hun bezorgdheid moeten melden: aan de leertijdverantwoordelijke, aan de leertrajectbegeleider, aan het CLB?
  Deze aanspreekpersoon voor de ouders brengt de informatie over de jongere op discrete wijze op het begeleidingsteam.

- De leertrajectbegeleiders vormen het communicatiekanaal waarlangs **werkgevers** hun bezorgdheid om een jongere kunnen signaleren. Het is belangrijk dat de leertajectbegeleider aan de werkgevers communiceert wat hij met deze informatie doet en welke feedback de werkgever kan verwachten.

- Bij **dringende signalen** die niet kunnen wachten tot de volgende bijeenkomst van het begeleidingsteam is het belangrijk onmiddellijk een ad hoc overleg samen te roepen om het functioneren in te schatten en te bepalen welke stappen dienen genomen te worden. Leg vast wie zeker aan dit ad hoc overleg moet deelnemen: CLB, ...

2.2 Interne begeleiding

De doelstelling van de interne begeleiding is, vanuit bezorgdheid om het welzijn van de jongere, het inzicht in zijn functioneren en het probleembesef van de jongere doen toenemen en hem motiveren om zijn gedrag te veranderen.
De interne begeleiding start met het inschatten van de ernst van de problematiek. Op basis daarvan wordt bepaald welke (interne of externe) begeleiding de jongere nodig heeft en welke partners betrokken worden.
Het is belangrijk uit te klaren wie welke taak opneemt in de interne begeleiding.

Overloop volgende vragen

- Wie voert de begeleidende gesprekken met jongere?
- Tot waar gaat de rol van de CLB-medewerkers?
- Heeft de jongere inspraak in wie de begeleiding opneemt? Wat als de jongere rechtstreeks contact neemt met de CLB-medewerker?
- Hoe wordt de begeleider ondersteund? Op welk overleg wordt het verloop van de begeleiding besproken?
- Wie maakt er deel uit van dit overleg: CLB-medewerker, leertracjectbegeleider,…? Welke taak heeft de leertijdverantwoordelijke binnen dit overleg?
- Wanneer en op welke manier worden de ouders hierbij betrokken? Is toestemming van de ouders nodig voor begeleiding? Wie neemt contact op en welke informatie wordt er gegeven? Wat als de ouders niet betrokken willen worden? Wordt dan gezocht naar significante anderen in de omgeving van de jongere?
- Wanneer wordt de werkgever betrokken en welke informatie wordt er gegeven?
- Wanneer en op welke manier gebeurt de terugkoppeling naar de persoon die de bezorgdheid om het minder functioneren signaleerde? En naar alle leertijdmedewerkers van de lesplaats? Welke informatie wordt teruggekoppeld? Wiens taak is dit?
- Kan interne begeleiding verplicht worden? Indien de jongere de verplichting niet nakomt, wat gebeurt er dan?

Enkele richtlijnen voor de interne begeleiding

- Sluit aan bij bestaande procedures en afspraken met betrekking tot psychosociale begeleiding van de jongeren. Zo zijn rond de verwachtingen van en naar de CLB-medewerkers waarschijnlijk reeds afspraken gemaakt in een samenwerkingsprotocol of beleidsovereenkomst.

- Idealiter is persoon die de jongere begeleidt niet tegelijkertijd de persoon die verantwoordelijk is voor het geven en opvolgen van de sancties. Dit is belangrijk om tot een open dialoog, een noodzakelijk element in een vertrouwensrelatie, te komen met de jongere. Het situeren van de positie van de begeleider gebeurt best zowel naar de jongeren als naar de collega’s toe, zodat er geen verkeerde verwachtingen gecreëerd worden.

- De Syntra lesplaats kan, vanuit de bezorgdheid om het welzijn van de jongere, deze jongere **verplichten om begeleiding te volgen**. Jongeren zijn zelden gemotiveerd om begeleiding te volgen en externe motivatie (druk van lesplaats, ouders, ...) is nodig om ze deze stap te doen zetten. Sommige lesplaatsen werken in dit kader met een begeleidingscontract.
  Begeleiding kan nooit gelden als sanctie voor regelovertreding. Verplichte begeleiding wordt enkel opgelegd vanuit een bezorgdheid om het welzijn van de jongere. Indien de lesplaats wil dat de jongere (daarnaast) zijn functioneren bijstuurt omdat dit gepaard gaat met regelovertreding, dan kan naast de verplichte begeleiding een sanctie gegeven worden op basis van de pijler ‘regelgeving’.

  Bij verplichte begeleiding kan er geen uitkomstverwachting vastgelegd worden. Enkel het volgen van enkele gesprekken kan verplicht worden en hieraan kan het opstarten van een tuchtprocedure gekoppeld worden. Hou hierbij rekening met de rol van de leertrajectbegeleider en de leertijdadviseur en met de positie van de ouders. Het is belangrijk

om concrete afspraken te maken met alle betrokken partijen over de precieze verwachtingen en mogelijke consequenties bij het niet nakomen van de afspraken. Als er met een contract gewerkt wordt moet dit bij minderjarigen steeds ondertekend worden door de ouders.

- Het is belangrijk dat er regelmatige **terugkoppeling** is door de begeleider naar het **begeleidingsteam**. Zo kan een inschatting gemaakt worden van de vorderingen en kan de begeleider horen hoe het functioneren van de jongere in de lesplaats en op de werkplek evolueert.
  Belangrijk is hierbij discreet om te gaan met de informatie. De begeleider kan een terugkoppeling geven over hoe de begeleiding verloopt zonder de inhoud van de begeleiding te vertellen. Elke jongere heeft recht op de eerbiediging van zijn privéleven (art. 8 E.V.R.M.). De terugkoppeling gaat dus over het functioneren van de jongere en over de vraag of de jongere (nog) begeleid wordt. Het gaat niet over het achterliggende probleem van de jongere en ook niet over de inhoud van de begeleiding.

  CLB-medewerkers zijn gebonden aan het beroepsgeheim. Dat betekent niet dat zij niet kunnen communiceren met de lesplaats. Welke informatie zij over een begeleiding mogen doorgeven aan de lesplaats is afgebakend: “aan het schoolpersoneel mogen de gegevens worden doorgegeven die nodig zijn om hun taak naar behoren te kunnen vervullen”[5].

- Een belangrijke vraag is wanneer de **ouders** of voogd betrokken moeten worden en welke informatie er gecommuniceerd moet worden. Ouders zijn in eerste instantie verantwoordelijk voor hun kinderen en de lesplaats en leertrajectbegeleider zijn verplicht hen bij te staan. De jongere heeft geen recht om zich te verzetten tegen informatie die de lesplaats of leertrajectbegeleider aan de ouders geeft. Deze regel geldt ook voor meerderjarigen.
  Bij dit algemene uitgangspunt moeten enkele kanttekeningen geplaatst worden:
  - Het welzijn van de jongere komt steeds op de eerste plaats. In bepaalde gevallen, zowel bij de minder- als meerderjarige, kan de lesplaats of de leertrajectbegeleider beslissen om de regels van het ouderlijke gezag naast zich neer te leggen in functie van de bescherming, het welzijn van de jongere (bijvoorbeeld indien er sprake is van een problematische opvoedingssituatie).
  - De beslissing om de ouders erbij te betrekken, betekent niet dat de jongere geen plaats meer heeft in die communicatie. Minimaal wordt de jongere vooraf ingelicht en wordt hij gestimuleerd om de informatie zelf te communiceren.

  Voor de CLB-medewerkers is de situatie anders. Het CLB-besluit voorziet in een verzetsrecht tegenover ouders voor jongeren vanaf 12 jaar. Vanaf 12 jaar kan de jongere hierdoor beslissen welke informatie de CLB-medewerker aan de ouders geeft.

  Meer informatie over communicatie met de ouders vind je in de publicatie 'Juridische handvatten voor het omgaan met alcohol en andere drugs op school' (VAD, 2006).

- De lesplaats maakt best afspraken met de leertrajectbegeleider over de **communicatie naar de werkgever** rond de begeleiding van de jongere.
  Iedereen, ook de jongere, heeft recht op de eerbiediging van zijn privéleven (art. 8 E.V.R.M.). Dit recht is echter niet absoluut. Enerzijds is er het gegeven dat de veiligheid en gezondheid van de jongere en zijn omgeving in het gedrang kunnen komen. Anderzijds is er het aspect van aansprakelijkheid en schuldig verzuim.
  Dit speelt zeker bij het systeem van de leerplicht waarbij de jongere een leerovereenkomst heeft met de ondernemer, ook voor de tijd dat hij in de Syntra lesplaats de theoretische vorming (de component leren) volgt.
  Een mogelijke aanpak is dat de leertrajectbegeleider de werkgever informeert over het feit dat, wegens bezorgdheid voor het welzijn van de jongere, deze begeleiding krijgt in de Syntra

---

5 Advies Beroepsgeheim en ambtsgeheim in het onderwijs en de CLB's, met specifieke aandacht voor de vertrouwensleerkracht en de bijstandspersoon. Eveline Ankaert en prof. Johan Put, Instituut voor Sociaal Recht K.U.Leuven (2007)

lesplaats zonder informatie te geven over de specifieke inhoud van of reden voor de begeleiding. Daarbij kan men de werkgever de vraag stellen om extra aandacht te hebben voor het functioneren van de jongere.
De leertrajectbegeleider moet de jongere steeds informeren over de communicatie naar de externe partner.

Indien de leertrajectbegeleider van oordeel is dat hij toch persoonlijke informatie over het middelengebruik en/of de begeleiding van de jongere aan de werkgever moet geven, is het aan te raden hiervan aangifte te doen bij de privacycommissie. Op grond van de privacywet (wet van 8 december 1992) ziet de privacycommissie er op toe dat met persoonsgegevens zorgvuldig wordt omgegaan.

 Meer informatie www.privacycommission.be/nl

2.3 Doorverwijzen

Doorverwijzing naar externe hulpverlening is noodzakelijk als het gaat om een ernstig of complex probleem of wanneer na een (aantal) interne begeleidingsgesprek(ken) blijkt dat het functioneren zich onvoldoende herstelt en dat de bezorgdheid om het welzijn van de jongere niet afneemt.
Externe begeleiding kan ten slotte ook een aanbod zijn wanneer de jongere geen begeleiding binnen de lesplaats accepteert.

Doorverwijzen houdt in dat
- de jongere gemotiveerd wordt om de stap naar externe hulpverlening te zetten;
- er contact gelegd wordt met de externe hulpverlening;
- de jongere ondersteund wordt bij de stap naar de externe hulpverlening;
- de doorverwijzing opgevolgd wordt.

Overloop volgende vragen

- Wanneer wordt er doorverwezen naar externe hulpverleningsinstanties?
- Wie en/of welk overleg neemt deze beslissing?
- Naar welke diensten wordt doorverwezen?
- Wie bespreekt de doorverwijzing met de jongere? Wie neemt contact met de externe hulpverlening en maakt afspraken over de samenwerking?
- Wie volgt de doorverwijzing op, zowel tijdens als na de externe begeleiding?
- Wat is de rol van de CLB-medewerkers op het vlak van doorverwijzing en externe begeleiding?
- Kan externe begeleiding verplicht worden? Wat gebeurt er als de jongere deze verplichting niet nakomt?
- Wanneer en op welke manier worden de ouders betrokken? Wie neemt contact op en welke informatie wordt er gegeven?
- Wanneer wordt de werkgever betrokken en welke informatie wordt er gegeven?
- Op welke manier verloopt de terugkoppeling naar het begeleidingsteam?

Enkele richtlijnen voor doorverwijzen

- Het is belangrijk dat de lesplaats en de leertrajectbegeleider/leertijdadviseur een goed zicht hebben op de doelstellingen en manier van werken van de externe hulpverleningsdiensten. Om de doorverwijzing vlot te laten verlopen, worden best concrete **afspraken** gemaakt rond:
  - De wijze van doorverwijzing: Maakt de jongere zelf de afspraak, doet de lesplaats of leertrajectbegeleider dit of is dit de taak van de CLB-medewerker? Kan er een begeleider meegaan bij het eerste gesprek?
  - Informatie-uitwisseling: Welke feedback kan de hulpverleningsinstantie geven? Welke informatie kan en mag uitgewisseld worden tussen de lesplaats/de leertrajectbegeleider en de hulpverlening en tussen de CLB-medewerker en de hulpverlening?
  - De doelstellingen van de externe hulpverlening: wat verwacht de lesplaats, de leertrajectbegeleider en/of de CLB-medewerker van de jongere en van de externe

hulpverlening? Kan de hulpverleningsinstantie tegemoet komen aan deze verwachtingen?

- Verschillende diensten in de alcohol- en drugssector hebben een specifiek **hulpaanbod voor jongeren**. Dit gaat van vroeginterventie-initiatieven zoals groepsvorming tot residentiële opname.
  Ook de ouders kunnen, indien zij dat wensen, ondersteuning krijgen in de externe hulpverleningscentra.

  Een overzicht van de drughulpverlening is te vinden in de Doorverwijsgids van VAD. Deze gids vermeldt alle hulpverleningsinstellingen die werken die werken rond problemen met alcohol, psychoactieve medicatie, illegale drugs en/of gokken en die lid zijn van VAD. Een digitale versie van deze gids vindt u op www.vad.be.
  Informatie het hulpverleningsaanbod in de regio kan ook verkregen worden bij de Druglijn (www.druglijn.be, 078 15 10 20).
  Een algemeen overzicht van de hulpverlening per provincie vind je via www.desocialekaart.be

- Een doorverwijzing moet steeds goed **voorbereid** worden. Een jongere motiveren voor externe hulpverlening is niet evident. Angst voor het onbekende en een verkeerd beeld van de externe hulpverlening kunnen een rol spelen. Informeer de jongere over de werking van de dienst en wat hem te wachten staat. Indien nodig kan de jongere ondersteund worden om een afspraak te maken en naar de externe dienst te gaan.

- De lesplaats maakt best afspraken met de leertrajectbegeleider over de **communicatie naar de werkgever** rond de externe begeleiding van de jongere.
  Iedereen, ook de jongere, heeft recht op de eerbiediging van zijn privéleven (art. 8 E.V.R.M.). Dit recht is echter niet absoluut. Enerzijds is er het gegeven dat de veiligheid en gezondheid van de jongere en zijn omgeving in het gedrang kunnen komen. Anderzijds is er het aspect van aansprakelijkheid en schuldig verzuim.
  Dit speelt zeker bij het systeem van de leerplicht waarbij de jongere een leerovereenkomst heeft met de ondernemer, ook voor de tijd dat hij in de Syntra lesplaats de theoretische vorming (de component leren) volgt.

  Een mogelijke aanpak is dat de leertrajectbegeleider de werkgever informeert over het feit dat, wegens bezorgdheid voor het welzijn van de jongere, deze begeleiding krijgt van gespecialiseerde hulpverlening op een externe locatie, zonder informatie te geven over de specifieke inhoud van of reden voor de hulpverlening.
  Wanneer de begeleiding plaats vindt op een externe locatie dienen hierover concretere afspraken gemaakt te worden met de werkgever. Daarbij kan men de werkgever ook de vraag stellen om extra aandacht te hebben voor het functioneren van de jongere.
  De leertijdverantwoordelijke moet de jongere steeds informeren over de communicatie naar de werkgever of andere externe partner.

  Indien de leertrajectbegeleider van oordeel is dat hij toch persoonlijke informatie over het middelengebruik en/of de begeleiding van de jongere aan de werkgever moet geven, is het aan te raden hiervan aangifte te doen bij de privacycommissie. Op grond van de privacywet (wet van 8 december 1992) ziet de privacycommissie er op toe dat met persoonsgegevens zorgvuldig wordt omgegaan.

  Meer informatie www.privacycommission.be/nl

- Doorverwijzen betekent niet uit handen geven. Het is belangrijk om de doorverwijzing te blijven **opvolgen**. Dit houdt in dat de jongere regelmatig naar de stand van zaken gevraagd wordt, hoe hij er zich bij voelt, wat eventuele knelpunten zijn. Op die manier kan men ook erkenning geven aan de inspanningen die de jongere levert en de motivatie mee bewaken. Ook wanneer de externe hulpverlening stopt weet de jongere dat hij nog steeds bij de interne begeleiding (de Syntra lesplaats, de leertrajectbegeleider en/of de CLB-medewerker) terecht kan.

- Evenmin als begeleiding is doorverwijzing een sanctie van een regelovertreding.
  Vanuit de bezorgdheid om het welzijn van de jongere kan hij wel **verplicht worden om externe begeleiding te volgen**. Aan externe hulpverlening kan evenmin als aan interne begeleiding een uitkomstverwachting gekoppeld worden. Enkel het volgen van de externe hulpverlening kan verplicht worden en indien niet aan deze verplichting tegemoet gekomen wordt kan een tuchtprocedure opgestart worden. Hou hierbij rekening met de rol van de leertrajectbegeleider en de leertijdadviseur en met de positie van de ouders.
  Het is belangrijk dat het voor de jongere en zijn ouders duidelijk is waarom er doorverwezen wordt en wat de doelstellingen van en verwachtingen naar de externe begeleiding zijn. Hierover worden duidelijke afspraken gemaakt met de jongere en zijn ouders en met de externe dienst. Maak met de jongere en zijn ouders ook concrete afspraken over de consequenties als de jongere de verplichting niet nakomt.

Stap 3: Evaluatie op basis van de behoefteanalyse

In deze derde stap gaat de stuurgroep na of de invulling van het begeleidingsplan voor jongeren met een drugprobleem tegemoet komt aan de concrete doelstellingen die geformuleerd werden voor de pijler begeleiding op basis van de analyse van de huidige situatie (behoefteanalyse in fase 2).
Herneem daartoe de geformuleerde knelpunten en ga na of ze zich nog steeds stellen bij het toepassen van de nieuwe begeleidingsprocedure.

Bijvoorbeeld
Bij de behoefteanalyse formuleerde de stuurgroep volgend knelpunt:
Leertijdmedewerkers van de lesplaats weten niet hoe te reageren wanneer ze vermoeden dat een jongere drugs gebruikt.
Hierbij is volgende doelstelling geformuleerd:
Leertijdmedewerkers van de lesplaats weten wanneer en aan wie ze moeten signaleren dat een jongere mogelijk problemen heeft met drugs.

Binnen het begeleidingsplan dat de stuurgroep uittekende is vastgelegd wie het verkennende gesprek voert met de jongere en aan wie de signalen gecommuniceerd worden.
Aanvullend kan de stuurgroep beslissen om bij het voorstellen van het luik begeleiding aan alle leertijdmedewerkers (zie stap 4: Tussentijdse implementatie), extra aandacht te besteden aan het herkennen van signalen van druggebruik.

Stap 4: Tussentijdse implementatie

Wanneer het begeleidingsplan in het kader van het drugbeleid uitgewerkt is, is het belangrijk om dit ook te communiceren naar alle leertijdmedewerkers van de lesplaats, de leertrajectbegeleiders, de jongeren, de ouders. Op die manier toon je aan dat er vooruitgang wordt geboekt en blijft iedereen gemotiveerd. Bovendien is communicatie een noodzakelijke eerste stap voor de toepassing van het begeleidingsplan. Ook de werkgevers en andere externe partners kunnen geïnformeerd worden.

4.1 Communicatie naar de leertijdmedewerkers van de lesplaats en de directe partners

- ***Formalisering van het begeleidingsplan***

In het begeleidingsplan legt de Syntra lesplaats de procedures en taakafspraken vast in het kader van de pijler begeleiding van het drugbeleid. Om de eigen taak te kunnen opnemen en het geheel duidelijk naar de jongeren te kunnen communiceren, moeten alle betrokkenen goed op de hoogte zijn van de inhoud van het begeleidingsplan.

Het is dan ook noodzakelijk dat de Syntra lesplaats een schriftelijke neerslag maakt van het begeleidingsplan met duidelijke taakomschrijvingen en dit communiceert naar alle leertijdmedewerkers en naar de directe partners: CLB-medewerkers, leertrajectbegeleiders, leertijdadviseur, ... De leertrajectbegeleider vormt het vaste kanaal naar de werkgever en kan hem het begeleidingsplan toelichten met specifieke aandacht voor de vraag welke informatie de werkgever kan verwachten indien een jongere problemen heeft met alcohol of andere drugs en wanneer en hoe hij hierbij betrokken zal worden.

Om een overzicht te geven van de verschillende stappen kan het handig zijn het begeleidingsplan schematisch voor te stellen in een soort "stroomdiagram". Het is ook belangrijk dit specifieke begeleidingsaanbod te integreren in de algemene procedures voor psychosociale begeleiding van de jongeren.

Deze informatie kan onder meer verspreid worden door ze op te nemen op het intranet van de Syntra lesplaats, in de infomap voor nieuwe medewerkers, enzomeer. Een aantal elementen van het begeleidingsaanbod kunnen eventueel in het centrumreglement opgenomen worden.

<u>Noot</u>
In het hele begeleidingstraject staat de jongere centraal en het vereist soms enige flexibiliteit om een jongere begeleiding op maat te geven. Er moet ruimte blijven om in te spelen op de specifieke, individuele noden van de jongere. Het is belangrijk dit duidelijk mee te geven in de schriftelijke neerslag van het begeleidingsplan en bij de communicatie hiervan.

 Bijlage D: Een voorbeeld van een begeleidingsplan

- ***Toelichting van het begeleidingsplan***

Om van iedereen de optimale medewerking te krijgen is het belangrijk dat l*eertijdmedewerkers van de lesplaats* en leertrajectbegeleiders, ... niet alleen weten wat er van hen verwacht wordt, maar ook waarom dit wordt verwacht: wat de meerwaarde, het doel ervan is.
Het toelichten van de doelstelling en aanpak van de begeleiding (in vergelijking met grenzenstellend optreden bij regelovertreding) is ook belangrijk om duidelijkheid te creëren over wat men van begeleiding kan verwachten. Soms verwacht men dat het opstarten van een begeleiding van een jongere snel tot verandering van het gedrag in de lesplaats en/of op de werkplek zal leiden. Dit is echter vaak een lang proces dat op het ritme van de jongere verloopt. Voor het bijsturen van het concrete grensoverschrijdend gedrag in de lesplaats wordt met de pijler regelgeving gewerkt. (zie supra)

- ***Vorming***

De medewerkers van de lesplaats kunnen nood hebben aan extra ondersteuning bij hun taak binnen het begeleidingsaanbod. Voor alle leertijdmedewerkers van de lesplaats kan een vorming rond herkennen van signalen, opvolgen van het functioneren en omgaan met vertrouwelijke informatie zinvol zijn. Leertijdmedewerkers die het voeren van een verkennend gesprek als taak hebben, kunnen ook nood hebben aan vorming hierover.

Voor de leertrajectbegeleiders en CLB-medewerkers kan vorming over motiverende gespreksvoering een welkome ondersteuning bieden.

Voor het regionale vormingsaanbod kunt u terecht bij de preventiewerker verbonden aan het Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg (CGG) van uw regio.

 Bijlage A: Lijst regionale preventiewerkers

4.2 Communicatie naar de jongeren

Met het luik begeleiding geeft de Syntra lesplaats aan dat ze jongeren met alcohol- of andere drugproblemen wil ondersteunen en begeleiden. Het is niet nodig dat de jongeren het begeleidingsaanbod tot in detail kennen. Wél is het belangrijk dat de jongeren weten bij wie ze met hun problemen terecht kunnen en wat er dan gebeurt.
Voor jongeren is het een grote stap om dit soort thema's te bespreken. Daarvoor is er nood aan een gevoel van veiligheid en zorg. Bij het communiceren van het begeleidingsaanbod naar de jongeren is het ook belangrijk uit te leggen op welke manier voor deze veiligheid gezorgd wordt. Hoe verloopt de begeleiding, wie is er bij betrokken, hoe wordt er met vertrouwelijke informatie omgegaan, …

4.3 Communicatie naar de ouders

Doorheen het uitwerken van het begeleidingsplan zijn de ouders meermaals genoemd als (betrokken) partner. Het is belangrijk aan alle ouders te communiceren op welke manier ze betrokken worden als hun zoon of dochter (mogelijk) een alcohol- of drugprobleem heeft. Op welk moment zullen ze op de hoogte gebracht worden? Welke informatie mogen ze verwachten? Welke inspraak hebben zij in de begeleiding? Ouders moeten ook weten bij wie ze met vragen of bezorgdheden terecht kunnen.
De Syntra lesplaats kan ook duiden welke verwachtingen ze naar de ouders heeft in het kader van de begeleiding van hun zoon of dochter.

UITWERKEN VAN DE PIJLER EDUCATIE & STRUCTURELE MAATREGELEN

DOELSTELLING

In de pijler educatie & structurele maatregelen werkt de Syntra lesplaats een aangepast drugeducatieaanbod uit voor alle jongeren, ondersteund met structurele maatregelen.
De lesplaats inventariseert wat er al rond drugeducatie gebeurt en welke structurele maatregelen reeds aanwezig zijn. Dit aanbod wordt bijgestuurd en aangevuld op basis van de criteria voor effectieve preventie en geïntegreerd binnen de algemene vorming.
Het educatieaanbod en de structurele maatregelen worden getoetst aan de doelstellingen bepaald op basis van de behoefteanalyse en ten slotte geïmplementeerd.

WERKWIJZE

Stap 1: Inventarisatie van het drugeducatieaanbod

De eerste stap in het uitwerken van de pijler 'educatie & structurele maatregelen' is het zichtbaar maken van het bestaande aanbod op vlak van drugeducatie. Vaak wordt er immers al heel wat gedaan op vlak van drugeducatie, maar blijven deze initiatieven onzichtbaar en ondergewaardeerd. De Syntra lesplaats krijgt hierdoor ook zicht op de sterktes en zwaktes van het bestaande aanbod, op mogelijke hiaten en overlappingen.

Inventariseer wat er in de brede projectwerking van de lesplaats rond de thema's alcohol en andere drugs en sociale vaardigheden gebeurt. Deze inventarisatie gebeurt optimaal door alle de lesgevers algemene vorming te bevragen. Om een overzicht te maken kan de fiche drugeducatie een handig instrument zijn.

fiche drugeducatie

Lesgever maatschappij-gerichte vorming	**activiteit**	**opleiding/ jaar**	**doelstelling**	**inhoud**		**materiaal of externe organisatie**
				kennis	**attitudes & vaardigheden**	
Voorbeeld *Els P.*	*Groeps-discussie*	*Kappers/ tweede jaa leertijd*	*Bespreken risico's van alcohol-gebruik in verkeer*	*Gevolgen van alcoholgebruik voor veiligheid vo zichzelf en anderen in verke*	*Eigen risico kunnen inschatte Weten hoe men kan reageren op gedrag vrienden*	*Video + map Onde invloed onderweg*

Stap 2: Aanvullen en integreren van het drugeducatieaanbod

Op basis van de inventarisatie heeft de lesplaats een overzicht van het bestaande drugeducatieaanbod.
Dit bestaande aanbod wordt bijgestuurd en aangevuld op basis van de criteria voor effectieve drugeducatie en geïntegreerd in de algemene vorming.

2.1 Bepalen van de inhoud van het drugeducatieaanbod op maat van de jongeren

Om de inhoud van het drugeducatieaanbod te bepalen wordt per opleiding bekeken wat er reeds gebeurt. Eventuele overlappingen worden zoveel mogelijk weggewerkt en dit bestaande aanbod wordt bijgestuurd en aangevuld op basis van de criteria voor effectieve drugeducatie.

Dit wil zeggen, voor elke opleiding wordt bekeken of er gewerkt wordt rond:

- ***Kennis***

Het aanreiken van objectieve, eerlijke en actuele informatie over alle drugs (legale en illegale middelen) en over de gevolgen van druggebruik is een essentieel onderdeel van drugpreventie.
Op basis hiervan kunnen jongeren zich een mening en een attitude vormen tegenover gebruik.
Enkele aandachtspunten hierbij:

- Jongeren hebben ervaringen, weten een en ander over drugs, maar hebben vaak ook verkeerde informatie, of gekleurde informatie. Corrigeren van mythen is dan ook een belangrijk element van drugeducatie.
- Het is belangrijk zowel inhoudelijk als qua toon objectief en feitelijk te blijven. Objectiviteit houdt in dat er geen waardeoordeel geveld wordt over de jongeren naar wie de boodschap gericht is. Door zowel voordelen als risico's aan bod te laten komen, erkent de lesgever de beleving van jongeren, geeft hij genuanceerde informatie en komt hij geloofwaardig over.
  Dit wil evenwel niet zeggen dat de preventieboodschap niet normatief mag zijn. Met andere woorden: de lesgever (of andere leertijdmedewerker) kan meegeven dat voor hem en de lesplaats druggebruik geen verantwoordelijke keuze is.

- ***Attitude***

Op basis van overweging en waardering, het afwegen van voor- en nadelen, worden de opinie en de attitude tegenover het gebruik van bepaalde middelen gevormd.
Het corrigeren van verkeerde beeldvorming over het alcohol- en ander druggebruik van leeftijdsgenoten is hierin een belangrijk element. Onderzoek geeft aan dat jongeren middelengebruik van leeftijdsgenoten over de hele lijn overschatten. Het is belangrijk jongeren duidelijk te maken de norm die zij veronderstellen niet de algemeen geldende norm is. Zo blijkt het benadrukken dat 'binge drinking' - veel, ongeremd doordrinken op één avond - geen algemeen gangbare praktijk is, een succesvolle preventieaanpak.
Jongeren denken ook dat anderen het positief vinden als er veel gedronken wordt, terwijl ze er zelf vaak gematigd positief over denken.

- ***Persoonlijke en sociale vaardigheden***

Als jongeren beschikken over de nodige kennis en attitudes, maken ze in de praktijk daarom nog niet de meest 'gezonde' keuze. "Weten" is weliswaar een voorwaarde voor "doen", maar is zelden voldoende om het gewenste gedrag in praktijk om te zetten. Jongeren komen vaak in situaties waar het niet zozeer gaat om een stellingname voor of tegen drugs, maar om een veel complexere keuze: zich manifesteren, respect krijgen van vrienden, ... Omgaan met druk van leeftijdsgenoten, eigen beslissingen nemen, zelfredzaamheid, assertiviteit, positief zelfbeeld, … zijn belangrijke vaardigheden waar jongeren ondersteuning bij nodig hebben en in getraind moeten worden.

- ***Interactief en op maat van de jongeren in de leertijd***

Bij de invulling van drugeducatie is het belangrijk interactief te werken, de jongeren actief te betrekken. Drugeducatie dient ook te vertrekken van de leefwereld van de jongeren in de groep en aan te sluiten bij hun kennis- en ervaringsniveau.
De leerlingenbevraging kan een beeld geven over het gebruik en de leefwereld van de jongeren, hun kennis over de effecten en gevolgen van middelen, wetgeving, ...
Door de heterogeniteit van de jongeren die in de leertijd terecht komen en de wisselende samenstelling van de groepen, zal ieder jaar opnieuw een zekere afstemming op de jongeren die op dat moment in de Syntra lesplaats les volgen nodig zijn. Tegelijk is het belangrijk om in te spelen op actuele, occasionele noden van een jongere of groep. Wanneer jongeren zelf aangeven dat ze met bepaalde middelen geconfronteerd worden of met bepaalde vragen zitten, gaat men hier best op in. Ook mediaberichten of voorvallen in de omgeving zijn een goede aanleiding om op bepaalde thema's in te gaan.

 Bijlage F: Informatie over de VAD-leerlingenbevraging

2.2 Integratie van drugeducatie in de algemene vorming

In drugeducatie moet niet alleen op de verschillende inhoudelijke niveaus (kennis, attitude en vaardigheden) en op maat van de jongeren gewerkt worden, daarnaast is het ook belangrijk om drugeducatie planmatig aan te pakken en in te bedden.
Dit kan door drugeducatie te integreren in de algemene vorming. Drugeducatie is zinvoller als het geen losstaand gegeven blijft, maar wordt het geïntegreerd in aspecten van het dagelijkse leven. Heel wat vormingsdoelen en thema's waar in de algemene vorming in de leertijd rond gewerkt wordt, lenen zich ertoe om in te gaan op het gebruik van alcohol of andere drugs, bijvoorbeeld de thema's een verantwoorde zelfontplooiing en een verantwoord beroepsleven. Specifieke themalessen over alcohol en andere drugs blijven natuurlijk ook mogelijk.

Afstemming tussen de lesgevers algemene vorming om enerzijds herhaling te vermijden en anderzijds ervoor te zorgen dat alle belangrijke aspecten van de alcohol- en drugthematiek aan bod komen is hierbij belangrijk.

 Bijlage E: Bruikbaar materiaal voor drugeducatie in de leertijd

<u>Mogelijke thema's met aanknopingspunten om in algemene vorming te werken rond de alcohol- en drugthematiek:</u>

Gezondheid

Het met jongeren hebben over het belang van lichamelijke en geestelijke gezondheid en hen leren zien dat zij dit deels zelf in handen hebben is een belangrijk thema. Hier zijn vanzelfsprekend heel wat aanknopingspunten met het alcohol- en drugthema, ondermeer:

- de invloed van tabak, alcohol en andere drugs op de eigen gezondheid en die van anderen (bijvoorbeeld passief roken en roken, alcohol- en druggebruik tijdens de zwangerschap);
- het verantwoord gebruik van medicatie;
- de gevolgen van alcohol- of druggebruik op de fysieke prestaties, bijvoorbeeld sporten;
- het gebruik van alcohol of andere drugs als "zelf-medicatie", bijvoorbeeld alcohol als slaapmiddel, cannabis bij angst of ADHD om rustig te worden, ...;
- de invloed van media en mode-industrie op het lichaamsbeeld en de mogelijke negatieve impact hiervan op de gezondheid (bijvoorbeeld eetstoornissen, laag zelfbeeld). Jongeren die willen beantwoorden aan dit schoonheidsideaal gaan vaak roken of soms amfetamines en andere middelen met een eetlustremmend effect gebruiken.

Ik en de wereld / relaties - samenleven

Vriendschap en relaties

De invalshoek 'vriendschap en relaties' maakt het mogelijk een brug te slaan tussen werken rond bijvoorbeeld de cannabisthematiek enerzijds en een bredere aanpak, gericht op het ondersteunen van normen en vaardigheden anderzijds. Het thema: 'Hoe help je een vriend of vriendin als die door druggebruik in de problemen dreigt te komen?' spreekt bovendien zowel gebruikers als niet-gebruikers aan.

Maat in de shit' (VAD, 2006) is een brochure voor jongere over deze thematiek. De bijhorende leerkrachtenhandleiding bevat tal van methodieken rond communicatievaardigheden en beschermende sociale normen.

Relaties en seksualiteit

Er is een duidelijke link tussen de thema's relaties & seksualiteit en alcohol & drugs. Beide maken deel uit van de leefwereld van jongeren en in de adolescentie moeten ze hier onvermijdelijk keuzes rond maken. Onderzoek toont ook aan dat er een verband is tussen relationeel en seksueel gedrag enerzijds, alcohol- en ander druggebruik anderzijds. Alcohol- of ander druggebruik kan leiden tot ongeplande en daardoor vaak ongewilde en/of onveilige seksuele activiteiten. Ook worden alcohol of andere drugs soms bewust gebruikt om remmingen weg te nemen of te verminderen.

De map 'SXTC' (CGG Eclips, Sensoa, Jeugd & Seksualiteit, CAW Artevelde, Provincie Oost-Vlaanderen Dienst gezondheid en VAD, 2007) biedt specifieke informatie en methodieken om over dit thema met jongeren aan de slag te gaan.

Waarden en normen, keuzes voor de toekomst

De adolescentie is de periode bij uitstek waarin jongeren hun identiteit ontwikkelen en keuzes maken voor de toekomst. Door stil te staan bij vragen als "Wat vind ik belangrijk in mijn leven nu en later? Wat zijn mijn doelen? Wat ga ik doen om die doelen te bereiken? Hoe kan middelengebruik deze doelen in het gedrang brengen?" kan de jongere meer verantwoordelijke keuzes maken, ook op het vlak van middelengebruik.

De DVD Hi(a)way is ontwikkeld voor en door de leertijd en bruikbaar om hierover met de jongeren aan de slag te gaan.

Mobiliteit, verkeer

Bij het werken rond verkeer en mobiliteit kan ook aandacht besteed worden aan de regels in verband met alcohol- en druggebruik in het verkeer. Kennen de jongeren deze regels en de mogelijke consequenties als men zich daar niet aan houdt? Men kan een boete krijgen, een ongeval veroorzaken, conflict krijgen met ouders, partner of vrienden, ... Wat betekent dit voor henzelf als ze zich in het verkeer begeven met brommer, fiets of auto?
Hoe gaan ze reageren als vrienden gedronken hebben en naar huis rijden? En als ze zelf met hen meerijden?

De map 'Onder invloed onderweg' bevat een video over uitgaan en rijden onder invloed. Er werden leskaarten bij ontwikkeld aangepast aan het BSO.

De brochure 'Wel jong, niet gek!' (BIVV, 2007) geeft informatie over rijden onder invloed en de consequenties ervan.

Werk

In kader van dit thema zal met de jongeren ondermeer gewerkt worden rond hun rechten en plichten als ze werken. Hierbij aansluitend kan met hen stilgestaan worden bij de mogelijke gevolgen van onder invloed zijn, gebruiken of dealen van alcohol of andere drugs op het functioneren op de werkplek.

De werkmap met DVD 'Betreden op eigen risico'(CAD Limburg, 2007) bevat methodieken om met jongeren deeltijds leren en werken rond drugs op de werkvloer, groepsdruk en eerste hulp bij drugongevallen te werken.

De DVD Hi(a)way is bruikbaar om hierover met de jongeren aan de slag te gaan.

Vrije tijd, uitgaan
Zinvolle vrije tijdsbesteding is een beschermende factor tegen problematisch gebruik. Jongeren stimuleren om een vrije tijdsbesteding op te nemen en hen daarbij begeleiden heeft dus een belangrijk preventief karakter voor druggebruik en ander risicogedrag.
Alcohol- en druggebruik gebeuren meestal in de context van uitgaan en eigen vrije tijd. Jongeren kunnen stilstaan bij de vraag hoe belangrijk drinken en/of gebruiken is in hun vrije tijdsbesteding.
Vanuit dit thema kan ook de link gelegd worden naar vriendschap, relaties en seksualiteit en druggebruik (zie hoger).

 Op www.partywise.be vinden jongeren informatie over alcohol- en druggebruik en uitgaan en hoe ze risico's kunnen vermijden of beperken.

Actualiteit
Mediaberichten over alcohol- of drugthema's zijn een mogelijke aanleiding om rond dit thema te werken, vooral als het onderwerp leeft bij de jongeren. Let wel op met eenzijdige sensationele berichtgeving. Stuur foutieve of eenzijdige informatie bij door bijvoorbeeld het (onder begeleiding) zoeken en selecteren van relevante informatie (welke vragen heb je, waar kan je hierover informatie vinden, welke informatie is betrouwbaar, ...). Er kan gewerkt worden rond de beeldvorming over gebruik en jongeren kunnen vaardiger worden in het omgaan met berichtgeving, bijvoorbeeld door verschillende berichten of informatiebronnen over zelfde feit te vergelijken en er kritische vragen bij te stellen.

 Op www.druglijn.be vind je alle info over alcohol en andere drugs. Jongeren kunnen ook anoniem hun vragen stellen via telefoon (075/151020 , ma-vrij, 10u tot 20u) of mail.

Stap 3: Inventarisatie van de structurele maatregelen

Een volgende stap is het inventariseren welke structurele maatregelen er in de Syntra lesplaats al genomen worden. Op die manier wordt zichtbaar gemaakt welke inspanningen de lesplaats reeds levert. Vaak gebeurt er al heel wat, maar blijven deze initiatieven onzichtbaar en ondergewaardeerd. De Syntra lesplaats krijgt hierdoor ook zicht op de positieve punten en de werkpunten op dit vlak en op mogelijke hiaten.

Structurele maatregelen zijn gericht op het creëren van een ondersteunende omgeving voor de jongeren. Ze hebben in het algemeen als doel het welbevinden van de jongeren te verbeteren. Enerzijds is het welbevinden in de lesplaats een noodzakelijke voorwaarde voor succes van drugeducatie. Aanleren van sociale vaardigheden, een groepsdiscussie over motieven voor druggebruik, … hebben slechts zin wanneer jongeren voelen dat er een sfeer van openheid, veiligheid en vertrouwen is. Anderzijds heeft het welbevinden van de jongeren ook een directe invloed op middelengebruik. Er bestaat een sterke samenhang tussen het welbevinden en het gedrag van jongeren: wanneer het welbevinden in het gedrang komt, is de kans op (onder meer) druggebruik groter[vi].
Daartoe worden maatregelen genomen op elk van volgende vlakken:

- participatie en inspraak op niveau van de groep en van de lesplaats
- positieve contacten en klimaat
- aangename infrastructuur

Een bespreking in de stuurgroep zal veelal volstaan voor deze inventarisatie. Men kan hiervoor gebruik maken van de fiche structurele maatregelen.

fiche structurele maatregelen

	Initiatief	**Doelstelling**	**Doelgroep**
Een positief klimaat	*Voorbeeld* *Middagactiviteiten voor jongeren en begeleiders*	*Door informele contacten relatie jongeren - begeleiders bevorderen*	*Alle jongeren*
Inspraak en participatie	*Voorbeeld* *leerlingenraad*	*Jongeren inspraak en verantwoordelijkheid geven*	*Alle jongeren via groepsvertegen-woordigers*
Een aangename infrastructuur	*Voorbeeld* *Lokaal voor de leertijdjongeren*	*Verblijf in de lesplaats tijdens middag aangenamer maken bevorderen dat men in de lesplaats blijft*	*Alle jongeren*
Andere	*Voorbeeld* ▪ *planten verzorgen* ▪ *meewerken aan de website van de lesplaats*	▪ *band met omgeving vergroten, verantwoordelijkheid stimuleren* ▪ *idem*	▪ *opleiding x* ▪ *opleiding y*

Stap 4: Bijsturen en aanvullen van de structurele maatregelen

Op basis van de inventarisatie heeft de lesplaats een overzicht van de maatregelen die ze reeds genomen heeft om een ondersteunende omgeving te creëren.
Bekijk in de inventaris welke hiaten er nog zijn en welke maatregelen er nog genomen kunnen worden.

Enkele richtvragen

- Op welke manier kunnen lesgevers actieve participatie van de jongeren aan de vorming (nog meer) stimuleren?
- Krijgen de jongeren voldoende inspraakmogelijkheden? Is er een leerlingenraad of andere vorm van participatie op niveau de lesplaats mogelijk?
- Hoe verloopt de middagpauze? Is er een activiteitenaanbod?
- Worden jongeren gestimuleerd om te sporten? Sporten is – vooral voor jongens - een belangrijke reden om geen alcohol te drinken of cannabis te gebruiken.
- Zijn de lokalen aangenaam ingericht?
- Hebben de jongeren inspraak en verantwoordelijkheid bij de aankleding en inrichting van lokalen, …?
- Hoe is de sfeer in de lesplaats tussen de jongeren onderling? Hoe is de relatie tussen de leertijdmedewerkers en de jongeren? Hoe kan de sfeer verbeteren?
- …

Enkele bijkomende richtlijnen

- Aangezien deze maatregelen vaak extra engagement van leertijdmedewerkers vragen is het belangrijk dat de werklast evenredig verdeeld wordt over alle medewerkers.
- Ook voor het uitwerken structurele maatregelen op maat van de lesplaats kan de VAD-leerlingenbevraging interessante aanknopingspunten geven.

 Bijlage F: Informatie over de VAD-leerlingenbevraging

 Interessante bronnen bij het zoeken naar ideeën om maatregelen vorm te geven: www.gezondopschool.be; www.leefsleutels.be; www.dynamo.be; www.klasse.be; www.canoncultuurcel.be

Stap 5: Evaluatie op basis van de behoefteanalyse

In deze stap gaat de stuurgroep na of het uitgewerkte drugeducatieaanbod en de structurele maatregelen tegemoet komen aan de doelstellingen die vastgelegd werden voor de pijler educatie & structurele maatregelen op basis van de behoefteanalyse in fase 2. Geeft het uitgewerkte aanbod voldoende antwoord op de knelpunten en worden de positieve punten behouden of versterkt?

Stap 6: Tussentijdse implementatie

6.1 Communicatie van het drugeducatieaanbod en de structurele maatregelen

Kennis van het drugeducatieaanbod en de geplande structurele maatregelen door alle betrokkenen is een eerste voorwaarde om het in praktijk te kunnen brengen.
In eerste plaats zijn het de lesgevers algemene vorming die dit het drugeducatieaanbod in de praktijk moeten brengen.
Daarnaast heeft iedere leertijdmedewerker van de lesplaats een rol in deze pijler. Zowel binnen als buiten de algemene vorming kan de alcohol- en drugthematiek ter sprake komen. Iedere leertijdmedewerker moet weten hoe hij daarop kan reageren en welke boodschap hij hierover aan de jongeren kan meegeven. Als de eigen waarden en normen van een medewerker verschillend zijn van de consensus die de lesplaats hierover heeft afgesproken is dit niet altijd evident. Hoe omgaan met de eigen mening is een aspect dat zeker aandacht vraagt bij de implementatie van deze pijler. Het helpt als iemand zich bewust is van zijn eigen waarden en normen.
Bovendien is ieders bijdrage noodzakelijk om een ondersteunende omgeving te creëren.

Communicatie naar de ouders en andere partners is belangrijk opdat zij een correct en volledig beeld zouden hebben van het aanbod en de inspanningen die de Syntra lesplaats op het gebied van drugpreventie doet.

6.2 Informatie en vorming voor de lesgevers

Lesgevers die met de jongeren rond het alcohol- en drugthema aan de slag gaan, moeten zich ook vaardig en deskundig voelen om dit te doen. Het aanbieden van vorming kan hierbij een ondersteuning bieden.
Het is ook belangrijk om ervoor te zorgen dat ze aangepaste informatie en materiaal ter beschikking hebben.

Voor het regionale vormingsaanbod rond het alcohol- en drugthema kan u terecht bij de CGG-preventiewerker van uw regio.

 Bijlage A: Lijst regionale preventiewerkers

FASE 4

FASE 4 IMPLEMENTATIE

DOELSTELLING

Een drugbeleid implementeren betekent het drugbeleid invoeren en het een structurele plaats geven in de dagdagelijkse werking van de Syntra lesplaats. Doorheen het uitwerken van het drugbeleid is dit, met de stap 'Tussentijdse implementatie' structureel opgenomen.
In deze fase wordt nagegaan in hoeverre de implementatie gerealiseerd is en waar nog bijsturing nodig is. Door het opstellen van een continuïteitsplanning wordt de continuering van het beleid gegarandeerd.

WERKWIJZE

Stap 1: Op punt stellen van de implementatie

Doorheen de fases van het uitwerken van een drugbeleid werden reeds stappen ondernomen om via de tussentijdse implementatie het drugbeleid een structurele plaats te geven in de Syntra lesplaats en bij de directe partners.
Toch is niet alles realiseerbaar tijdens de periode dat het drugbeleid wordt uitgewerkt. Denk bijvoorbeeld aan het aanbieden van vorming op maat van de verschillende betrokkenen en over de verschillende thema’s.

Aan de hand van onderstaande checklist gaat de lesplaats na in hoeverre de implementatie gerealiseerd is en waar nog bijsturing nodig is.

1.1 Een overzicht creëren: het drugbeleidsplan

De Syntra lesplaats heeft een drugbeleid uitgewerkt in volgende fases:
- Fase 1: Voorbereiding: introductie van een drugbeleid & opstarten van een stuurgroep;
- Fase 2: Uitwerken van de visie van de Syntra lesplaats op het drugbeleid;
- Fase 3: Uitwerken van de pijlers van een drugbeleid.

Van elke fase werd een schriftelijke neerslag gemaakt. Om het overzicht te bewaren en de samenhang tussen de verschillende onderdelen duidelijk te maken, worden deze verschillende documenten nu gebundeld tot één drugbeleidsplan.

Checklist
- Zijn de documenten over de verschillende onderdelen van het drugbeleid al gebundeld in een drugbeleidsplan?
- Moet het drugbeleidsplan als geheel nog voor advies of goedkeuring naar bepaalde overleg- of bestuursorganen?
- Zijn bestaande documenten (bijvoorbeeld centrumreglement) al aangevuld op basis van het drugbeleidsplan?

1.2 Communiceren van het drugbeleidsplan

Een tweede punt is de communicatie van het drugbeleidsplan naar alle betrokkenen, zijnde: leertijdmedewerkers van de lesplaats, CLB-medewerkers, leertrajectbegeleiders, leertijdadviseur, jongeren, ouders, …

Checklist
- Bij het installeren van de stuurgroep is een planning opgemaakt voor het communiceren van (de onderdelen van) het drugbeleid (zie Fase 1). Ook doorheen het proces van ontwikkelen van het beleid werd telkens aandacht gevraagd voor het tussentijds communiceren. Is dit daadwerkelijk en voldoende gebeurd?
- Voor een aantal betrokkenen is mogelijk de keuze gemaakt om het drugbeleid pas te communiceren op het moment dat het volledig uitgewerkt is. Is dit al gebeurd?
- Zijn alle onderdelen van het drugbeleid voldoende duidelijk voor de betrokkenen? Is het beleid voldoende toegelicht en hebben de betrokkenen vragen kunnen stellen?

→ Neem de punten die nog gerealiseerd moeten worden mee naar de continuïteitsplanning (Stap 2).

1.3 Vorming en ondersteunend materiaal

Om hun rol in het drugbeleid te kunnen opnemen is niet voldoende dat leertijdmedewerkers, CLB-medewerkers en leertrajectbegeleiders de inhoud van het drugbeleid kennen. Er is ook nood aan vorming en ondersteunend materiaal. Bij de uitwerking van de pijlers (Fase 3) is er telkens aandacht geweest voor dit competentieaspect.

Checklist
- Ga per pijler en voor de verschillende betrokkenen (lesgevers, CLB-medewerkers, leertrajectbegeleiders, ...) na welke vorming al heeft plaatsgevonden en wat nog nodig is.
- Ga per pijler na of er voldoende materiaal en informatie ter beschikking is op de Syntra lesplaats. Weet iedereen waar hij hiervoor terecht kan?
- Is het al duidelijk hoe nieuwe leertijdmedewerkers geïnformeerd en opgeleid zullen worden?

→ Neem de punten die nog gerealiseerd moeten worden mee naar de continuïteitsplanning (Stap 2).
→ De informatie en het ondersteunend materiaal moeten regelmatig een update krijgen. (Is er nieuw aanbod beschikbaar? Is de informatie nog correct? Is het materiaal nog aangepast aan de jongeren?) Neem dit mee naar de planning (Stap 2).

Stap 2: Continueren van het drugbeleid

Het uitwerken van het drugbeleid is een investering binnen een bepaalde tijdspanne, maar het onderhouden van het drugbeleid is een blijvende uitdaging.
In eerste instantie moet er voldoende aandacht gaan naar het verder op punt stellen van de implementatie van het drugbeleid.
Het drugbeleid regelmatig opnieuw onder de aandacht brengen en bijsturen waar nodig, blijft belangrijk om de inspanningen niet verloren te laten gaan.

De vragen die een antwoord moeten krijgen zijn:
- Wat moet er nog gebeuren om het drugbeleid optimaal te laten werken? (Dit is het opvolgen van stap 1.)
- Hoe kunnen we de continuering van het beleid garanderen?

Op basis van deze werkpunten wordt jaarlijks een continuïteitsplanning opgemaakt.

2.1 Evalueren en bijsturen van het beleid

Evaluatie is een cyclisch proces dat integraal deel uitmaakt van het uitwerken van een drugbeleid. Doorheen de verschillende fases werd het luik evaluatie telkens meegenomen: de evaluatie van de beginsituatie op vlak van het drugbeleid (behoefteanalyse) en de evaluatie van iedere onderdeel van het beleid aan de hand van de vooropgestelde doelstellingen. Maar ook een evaluatie op het einde van de rit, wanneer het drugbeleid geïmplementeerd is, is belangrijk. Dit gebeurt in de volgende en laatste fase van het ontwikkelen van het drugbeleid, 'Fase 5: Evaluatie'.
Ook daarna blijft evaluatie en bijsturing belangrijk. De maatschappelijke context (bijvoorbeeld wetgeving) en de Syntra lesplaats zelf zijn steeds onderhevig aan veranderingen. Het is belangrijk om regelmatig te toetsen of het drugbeleid nog aangepast is.

→ Hou rekening met Evaluatiefase bij de continuïteitsplanning (zie 2.4).
→ Plan minimaal een keer per jaar een update van het drugbeleid, neem dit op in de continuïteitsplanning (2.4).

2.2 Stuurgroep en inhoudelijke coördinatie

Bij de start van de ontwikkeling van het drugbeleid zijn de functie en bevoegdheden van de stuurgroep duidelijk omschreven. Nu het beleid uitgewerkt is rijst de vraag of de stuurgroep nog een functie heeft bij het opvolgen en evalueren van het drugbeleid.

- Indien de stuurgroep blijft bestaan, omschrijf dan opnieuw haar opdracht en herbekijk de taakverdeling en praktische afspraken. Hiervoor moet de stuurgroep opnieuw het mandaat van de leertijdverantwoordelijke krijgen.
- De Syntra lesplaats is continu aan verandering onderhevig: creatie van nieuwe functies, nieuwe leertijdmedewerkers, … Bekijk jaarlijks of de leertijdmedewerkers voldoende vertegenwoordigd zijn in de stuurgroep.

→ Neem de werkpunten mee naar de continuïteitsplanning (2.4).

2.3 Coaching

Het uitwerken van een drugbeleid is maatwerk, een kant-en-klaar concept bestaat niet. Begeleiding van het proces door een coach (een preventiewerker, CLB-medewerker, …) biedt hierbij de nodige ondersteuning.

- Heeft de coach nog een rol in het opvolgen van het drugbeleid?
- Wanneer en waarvoor kan de Syntra lesplaats een beroep doen op de coach?

→ Stem de continuïteitsplanning eventueel af met de coach.

2.4 Opmaken van een continuïteitsplanning

Op basis van voorgaande vragen over het op punt stellen van de implementatie en de continuering van het drugbeleid komt de stuurgroep tot een lijst van werkpunten. Door deze op te nemen in een continuïteitsplanning kan men ervoor zorgen dat deze punten niet uit het oog verloren worden. Geef ook aan wie verantwoordelijk is voor het opvolgen van de verschillende werkpunten en of er externe diensten bij betrokken worden.

De stuurgroep kan hiervoor gebruik maken van de fiche continuïteitsplanning.

Om het drugbeleid blijvend onder de aandacht te houden en aan te passen aan veranderende omstandigheden is het noodzakelijk jaarlijks een planning te maken.

fiche continuïteitsplanning *(met voorbeelden)*

	planning	doelgroep	verantwoordelijke	externen
sep	*bekendmaking drugbeleidsplan*	▪ *jongeren* ▪ *ouders* ▪ *nieuwe medewerkers*	*Lesgevers algemene vorming* *Leertijdverantwoordelijke*	/
okt	*vergadering stuurgroep:* *- samenstelling* *- update materiaal*	/	*voorzitter stuurgroep*	/
nov	*vorming motiverende gespreksvoering*	▪ *leertrajectbegeleiders* ▪ *CLB-medewerkers*	*stuurgroep*	*preventiewerker*
dec				
jan				
feb	*evaluatie drugbeleid*	*leertijdmedewerkers*	*stuurgroep*	/
maa				
apr				
mei				
juni	*herbekijken planning*	/	*stuurgroep*	*coach*
juli				
aug				

FASE 5

FASE 5 EVALUATIE EN BIJSTURING

DOELSTELLING

In de fase evaluatie en bijsturing gaat de Syntra lesplaats de effectiviteit en efficiëntie van de ontwikkeling en implementatie van het drugbeleid na. Bij evaluatie zijn planning, analyse en communicatie van gegevens sleutelelementen. Op basis van de evaluatie kan de lesplaats verbeterpunten formuleren en het drugbeleid bijsturen waar nodig.

WERKWIJZE

Stap 1: Opzetten van de evaluatie

De Syntra lesplaats kan onmogelijk alle aspecten van haar drugbeleid evalueren. Het komt er dus op aan de belangrijkste elementen te selecteren. Hou hierbij wel in het oog dat in deze selectie de verschillende aspecten van het beleid aan bod komen, zowel inhoudelijk (de pijlers) als op gebied van communicatie, het opnemen van taken en rollen door de partners, …

- Wat is de doelstelling van de evaluatie? Gaat het om een procesevaluatie en/of een effectevaluatie?
- Hou bij het bepalen van de evaluatiedoelstellingen rekening met de termijn tussen de implementatie van het drugbeleid en de evaluatie: sommige effecten, kosten en baten, … zijn pas op langere termijn zichtbaar.
- Baken de doelgroep bij wie je de evaluatie wil uitvoeren goed af: alle leertijdmedewerkers, de lesgevers, de jongeren, de stuurgroep, … Dit is afhankelijk van de doelstellingen van de evaluatie.

<u>Noot</u>
Een evaluatie kan weerstand uitlokken bij de leertijdmedewerkers. Openheid en duidelijkheid over de functie van de evaluatie kan veel weerstand wegnemen. Het is niet de bedoeling het functioneren van individuele medewerkers te evalueren, maar wel om na te gaan of het drugbeleid werkt. Zorg voor duidelijkheid over wat met de resultaten gaat gebeuren, aan wie ze gecommuniceerd zullen worden. Licht ook toe welke meerwaarde de evaluatie kan hebben voor de betrokkenen (lesgevers, CLB-medewerkers, leertrajectbegeleiders, jongeren, …).

Procesevaluatie

Een procesevaluatie maakt een slotanalyse van het proces dat het centrum doorlopen heeft bij het uitwerken en implementeren van een drugbeleid. Volgende vragen zijn belangrijk bij de procesevaluatie van een drugbeleid:

- **Hoe is de ontwikkeling van het drugbeleid verlopen?**
  - Zijn alle stappen doorlopen?
  - Was er een duidelijk mandaat voor het ontwikkelen van het drugbeleid?
  - Was er een duidelijke en efficiënte rol- en taakverdeling? (stuurgroep, voorzitter, coach, ...)
  - Was de planning realistisch? Is ze gehaald?
  - Is er voldoende en op een goede manier gecommuniceerd?
  - Is er voldoende aandacht besteed aan het creëren en behouden van een draagvlak?
  - Was er voldoende deskundigheid om het beleid uit te werken of indien niet, is men er naar op zoek gegaan?
  - Werd na het uitwerken van ieder onderdeel van het beleid het resultaat systematisch getoetst aan de vooropgestelde doelstellingen?
  - Algemeen: wat liep moeilijk, wat is vlot verlopen?

- **Wat is er gebeurd om het drugbeleid te implementeren en hoe is dit verlopen?**
  - Zijn alle betrokkenen op de hoogte van het beleid?
  - Zijn de nodige documenten aangepast? (bijvoorbeeld het centrumreglement)
  - Is het drugbeleid goedgekeurd door de bevoegde beleidsorganen?
  - Heeft men zicht op welke vormingen nog nodig zijn? Zijn deze voorzien?
  - Is er voldoende informatie en het nodige materiaal beschikbaar?
  - Zijn er duidelijke afspraken met externe diensten, bijvoorbeeld voor doorverwijzing?
  - Is het duidelijk of de stuurgroep blijft bestaan en met welk mandaat?
  - Zijn er duidelijke afspraken met de coach over welke rol hij nog heeft en waarvoor de lesplaats nog bij hem terecht kan?
  - Is er een continuïteitsplanning opgesteld?

Effectevaluatie

Een effectevaluatie zoekt het antwoord op de vraag "Zijn de doelstellingen van het drugbeleid bereikt?" en zal er dus voor elk drugbeleid anders uitzien.
Gebruik de concrete doelstellingen (algemeen en per pijler) die in fase 2 op basis van de behoefteanalyse geformuleerd werden om de effectevaluatie te richten. Zijn de vooropgestelde doelstellingen bereikt, de gesignaleerde knelpunten opgeheven en de sterke punten behouden?
Het is een quasi onmogelijke opdracht om alle aspecten van een beleid te evalueren. Probeer daarom tot een evenwichtige selectie te komen, waarbij zowel aspecten van visie als van de verschillende pijlers aan bod komen.
Let op wanneer je doelstellingen op het niveau van gedragsverandering evalueert: het duurt lang om gedrag te veranderen en er spelen verschillende factoren, die het drugbeleid niet allemaal kan beïnvloeden.

Stap 2: Verwerken van de evaluatieresultaten

2.1 Analyse van de informatie

Een volgende stap in de evaluatie is het interpreteren van de verzamelde informatie en conclusies trekken uit deze resultaten.

- Zowel het identificeren van de sterke kanten van het beleid als het blootleggen van de knelpunten is belangrijk.
- Besteed ook aandacht aan de onverwachte gevolgen: bestendig de onverwachte, positieve gevolgen en zoek een antwoord op de negatieve gevolgen.
- Maak een overzicht van de belangrijkste conclusies.

2.2 Communicatie van de evaluatieresultaten

Terugkoppeling van de resultaten is noodzakelijk om het draagvlak te bewaren: zo kan de werking gecontinueerd worden en kunnen veranderingen aan het drugbeleid doorgevoerd worden.

- Planning van de communicatie is belangrijk: bepaal aan wie welke informatie gegeven wordt, met welke doel en op welke manier.
- Vergeet niet te benadrukken wat goed loopt. Vaak worden de positieve verwezenlijkingen als vanzelfsprekend beschouwd. De positieve effecten in de verf zetten heeft echter een belangrijk motiverend effect.
- Bij het terugkoppelen van de knelpunten is het belangrijk dit vanuit een positieve instelling te doen: focus op het feit hoe deze kennis gebruikt kan worden voor het verbeteren van de huidige gang van zaken. Focus steeds op de feiten, nooit op individuele personen of functies.
- Voorstellen van de gegevens creëert een sfeer van openheid en transparantie over het beleid.
- Geef ook de suggesties van de stuurgroep mee voor bijsturing van het drugbeleid. Door de

mogelijkheid te voorzien om hierop feedback te geven, worden eventuele barrières bij het doorvoeren van deze bijsturingen duidelijk. Zo krijgt de Syntra lesplaats de mogelijkheid om te anticiperen op deze barrières: acties beter kaderen, medewerkers motiveren of ondersteuning aanbieden, …

Stap 3: Bijsturen van het drugbeleid

Op basis van de evaluatie kan besloten worden dat het drugbeleid goed uitgewerkt is en dan kan het accent (blijven) liggen op het continueren van het beleid. Het kan ook zijn dat er extra aandacht nodig is voor bepaalde onderdelen van het beleid, zowel op het gebied van inhoud, communicatie als taakverdeling. De stuurgroep kan dan initiatieven uitwerken om deze onderdelen bij te sturen. Deze initiatieven kunnen dan ook opgenomen worden in de continuïteitsplanning (zie Fase 4, Stap 2).

Bijvoorbeeld
Er is nog veel onduidelijkheid over de te volgen procedure bij vermoeden van regelovertreding in verband met alcohol of andere drugs. De stuurgroep concretiseert deze procedure (mogelijk met ondersteuning van de coach) en de leertijdverantwoordelijke licht ze toe op de eerstvolgende personeelsvergadering.

BIJLAGEN

BIJLAGE A

LIJST REGIONALE PREVENTIEWERKERS

Provincie West-Vlaanderen
Regio Oostende
Middelpunt
CGG Preventie alcohol & drugs West-Vlaanderen
Frère Orbanstraat 143
8400 Oostende
059 50 05 00 / 059 51 27 53
info@middelpunt-wvl.be

Regio Roeselare
Middelpunt
CGG Preventie alcohol & drugs West-Vlaanderen
J. Lagaelaan 21
8800 Roeselare
051 25 99 30
info@middelpunt-wvl.be

Provincie Oost-Vlaanderen
Regio Gent
CGG Eclips
C.A.T. Preventiehuis
Martelaarslaan 204a
9000 Gent
09 233 58 58
cat.preventiehuis@cggeclips.be

Regio St.-Niklaas
GGZ Waas en Dender
Delta Preventie
Grote Peperstraat 15
9100 St.-Niklaas
03 760 00 70
delta@ggz.be

Provincie Limburg
C.A.D.-Limburg - Preventie/documentatie
Weg naar As 54 bus 12
3600 Genk
089 32 97 75
info@cadlimburg.be

Provincie Vlaams-Brabant
Regio Leuven
CGG Vlaams-Brabant Oost
Vital Decosterstraat 86
3000 Leuven
016 32 97 00
preventie@cgg-vbo.be

Regio Halle-Vilvoorde
Aug. Demaeghtlaan 51
1500 Halle
02 356 99 30
ilse.vanroy@ahaverus.be

Brussels Gewest
CGGZ Brussel
deelwerking Primavera
de Smet de Naeyerlaan 470
1090 Brussel
02 478 90 90
preventie.primavera@cggz-brussel.be

Provincie Antwerpen
Regio Mechelen
CGG De Pont
Hanswijkstraat 48
2800 Mechelen
015 42 08 32
peter.aertsen@cggdepont.be

Regio Antwerpen
VAGGA
Ketsstraat 17
2018 Antwerpen
03 235 21 74
preventie.altox@vagga.be

Regio Turnhout
De Meander - CGG Noorderkempen
Parklaan 162
2300 Turnhout
014 47 12 20
ingetruyens@cggkempen.be

BIJLAGE B

VRAGENLIJST BEHOEFTEANALYSE DRUGBELEID IN DE LEERTIJD

In onderstaande vragenlijst peilen we naar uw ervaring en mening met betrekking tot het drugthema[1] in de leertijd. (Per vraag zijn meerdere antwoorden mogelijk.)
Alvast bedankt voor uw medewerking!

1. Wat is uw functie binnen de leertijd?

O Leertijdverantwoordelijke
O Lesgever algemene vorming
O Lesgever beroepsgerichte vorming
O Leertrajectbegeleider
O Secretariaatsmedewerker
O CLB-medewerker
O Leertijdadviseur
O andere: ....

2. Bent u in het laatste jaar geconfronteerd met problemen i.v.m. alcohol en andere drugs bij de jongeren?

O Ja O Nee

Zo ja, welke waren deze problemen?

O onder invloed zijn in de Syntra lesplaats
O onder invloed zijn op de werkplek
O vermoeden van druggebruik in de lesplaats
O vermoeden van druggebruik op de werkplek
O bezit van drugs
O dealen
O Andere: ....

Hoe hebt u op deze problemen gereageerd?

O Ik heb de jongere gesanctioneerd
O Ik heb een begeleidend gesprek gevoerd
O Ik heb de jongere aangeraden naar een gespecialiseerde hulpverleningsdienst te gaan
O Ik heb dit gemeld aan: ....
O Ik heb hier niet op gereageerd
O Anders: ....

Vindt u het moeilijk om te reageren op problemen met alcohol of andere drugs bij jongeren?

O Ja O Nee

Zo ja, wat zou u kunnen helpen om met deze problemen om te gaan?
....
....
....

[1] Het begrip drugs definiëren we als 'middelen die invloed hebben op ons bewustzijn en gebruikt worden als genotmiddel'. Met de term drugs bedoelen we dus legale middelen (alcohol en medicatie) en illegale middelen (cannabis, XTC, LSD, cocaïne …).

3. Een deel van de jongeren gebruikt wel eens drugs. Wanneer is dit een probleem voor de leertijd?

O Altijd. Zodra we weten dat een jongere drugs gebruikt moeten we optreden. Zelfs als hij enkel in het weekend gebruikt.
O Drugs worden een probleem wanneer dit een invloed heeft op het functioneren van de jongere in de Syntra lesplaats.
O Drugs worden een probleem wanneer dit een invloed heeft op het functioneren van de jongere op de werkplek.
O Van zodra de veiligheid van de jongere (en van anderen) in het gedrang komt, worden drugs een probleem: bijvoorbeeld bij dealen in de Syntra lesplaats, bij onder invloed met machines werken, …
O Als we merken dat de gezondheid van de jongere in gevaar kan komen.
O Anders: ....

4. Wat moet volgens u de doelstelling zijn van het drugbeleid?

O paal en perk te stellen aan het druggebruik van de jongeren.
O duidelijkheid creëren over wat wel en niet kan met betrekking tot druggebruik.
O een kader hebben om probleemsituaties aan te pakken.
O vermijden dat jongeren problemen krijgen met druggebruik.
O druggebruik bespreekbaar te maken.
O jongeren met problemen door alcohol of andere drugs begeleiden.
O jongeren informeren over alcohol en andere drugs.
O Andere: ....

5. Is er in de leertijd openheid om te praten over druggebruik?

O Ja, altijd en met iedereen
O Ja, in gesprekken met de CLB-medewerker
O Ja, in gesprekken met de leertrajectbegeleider
O Nee
O Anders: ....

6. Kent u preventie-initiatieven die de Syntra lesplaats neemt naar jongeren in het kader van het drugthema?

O Ja O Nee

Zo ja, welke initiatieven?
....
....
Wat zou de lesplaats volgens u (nog) moeten doen op gebied van preventie in het kader van het drugthema?
....
....

7. Vindt u dat er duidelijke regels zijn over wat kan en niet kan inzake alcohol- en ander druggebruik in de lesplaats?

O Ja O Nee O Geen idee

Wat vindt u positief aan de bestaande regels inzake alcohol en andere drugs in de lesplaats?
....
....
Wat moet er volgens u veranderen aan de bestaande regels inzake alcohol en andere drugs?
....
....

8. Hebt u zicht op de wijze waarop er gereageerd wordt /moet worden wanneer deze regels overschreden worden?

O Ja　　　o Nee

Wat vindt u positief aan de bestaande sanctionerende aanpak bij regelovertreding in verband met alcohol en andere drugs?

....

....

Wat moet er volgens u veranderen aan de bestaande sanctionerende aanpak bij regelovertreding i.v.m. alcohol en andere drugs?

....

....

9. Hebt u zicht op de wijze waarop jongeren met problemen i.v.m. alcohol of andere drugs begeleid worden binnen de lesplaats?

O Ja　　　O Nee

Wat vindt u positief aan de huidige aanpak van jongeren met problemen i.v.m. alcohol of andere drugs?

....

....

Wat moet er volgens u veranderen aan de bestaande aanpak van jongeren met problemen i.v.m. alcohol of andere drugs?

....

....

10. Hebt u zicht op de wijze waarop de lesplaats en/of de leertrajectbegeleiders samenwerken met werkgevers m.b.t. alcohol- en andere drugproblemen?

O Ja　　　O Nee

Wat vindt u positief aan de huidige samenwerking met werkgevers m.b.t. alcohol- en drugproblemen?

....

....

Wat moet er volgens u veranderen aan de huidige samenwerking met werkgevers m.b.t. alcohol- en drugproblemen?

....

....

11. Wanneer en op welke manier moeten ouders volgens jou betrokken worden wanneer er zich een probleem stelt i.v.m. alcohol- of drugs met hun zoon of dochter?

Wat vindt u positief aan de huidige manier waarop ouders betrokken worden?

....

....

Wat moet er volgens u veranderen aan de huidige manier waarop ouders betrokken worden?

....

....

BIJLAGE C

SIGNALEN VAN MINDER FUNCTIONEREN DOOR DRUGPROBLEMEN

Hieronder vind je een lijst van mogelijke signalen van verminderd functioneren door drugproblemen. Het voordeel van een dergelijke lijst is dat ze je alert kan maken voor verschillende aspecten van gedrag en voorkomen. Het is echter geen instrument om een 'diagnose' te stellen!

- Signalen van verminderd functioneren kunnen van velerlei aard zijn, het gaat niet enkel om storend gedrag.
- Eén signaal op zich zegt ook niet veel: het is belangrijk het totale functioneren van een jongere te bekijken over een bepaalde periode en in verschillende situaties.
- Dezelfde signalen kunnen op allerlei problemen wijzen: relatie-, adolescentie-, school-, drugproblemen, … Maak een onderscheid tussen observaties (zo objectief mogelijk) en interpretaties (subjectieve inschattingen, vermoedens).
- Signalen kunnen ook erg verschillen van jongere tot jongere. Sommige jongeren kroppen hun gevoelens op en zijn stil of onverschillig, anderen reageren extravert en stellen eerder een overdreven luidruchtig of agressief gedrag.

Mogelijke signalen van minder functioneren door drugproblemen:

<u>Sociaal gedrag</u>
- afwezig, minder aanspreekbaar
- andere vriendengroep/verlies van vrienden
- geen interesse in de omgeving
- relatieproblemen
- (anders in) conflicten
- uitgesloten, gepest, geïsoleerd
- diefstal
- agressief

<u>Gedrag en houding in de lesplaats</u>
- minder geconcentreerd, onaandachtig
- minder coöperatief
- slechter geheugen
- onsamenhangende verhalen
- minder handig in praktijk
- dalende prestaties in algemene of beroepsgerichte vorming
- sterke prestatieschommelingen
- spijbelen

<u>Organisatie</u> (op de werkplek, in de lesplaats, ...)
- minder stipt
- minder georganiseerd
- verminderde taakuitvoering
- van alles vergeten, nalatig
- financiële problemen of plots meer geld hebben

<u>Gedrag en houding op de werkplek</u> (signalen van werkgever)
- verminderde interesse in /betrokkenheid bij werk
- verminderde prestaties
- ziekteverzuim
- verminderde organisatie (zie hoger)

Gedrag in vrije tijd
- stopzetten van favoriete bezigheden, hobby's, interesses
- meer uitgaan
- verandering van interesses en 'lifestyle' (kledingstijl, haardracht, muziek, ...)
- signalen van ouder(s)

Emotie en welbevinden
- prikkelbaar
- sterke stemmingswisselingen
- moeilijk verstaanbare spraak
- slappe lach
- overactief, babbelziek of sloom
- grote energieschommelingen
- nerveus, geagiteerd
- veel praten over drugs
- afwezig, lijkt te piekeren

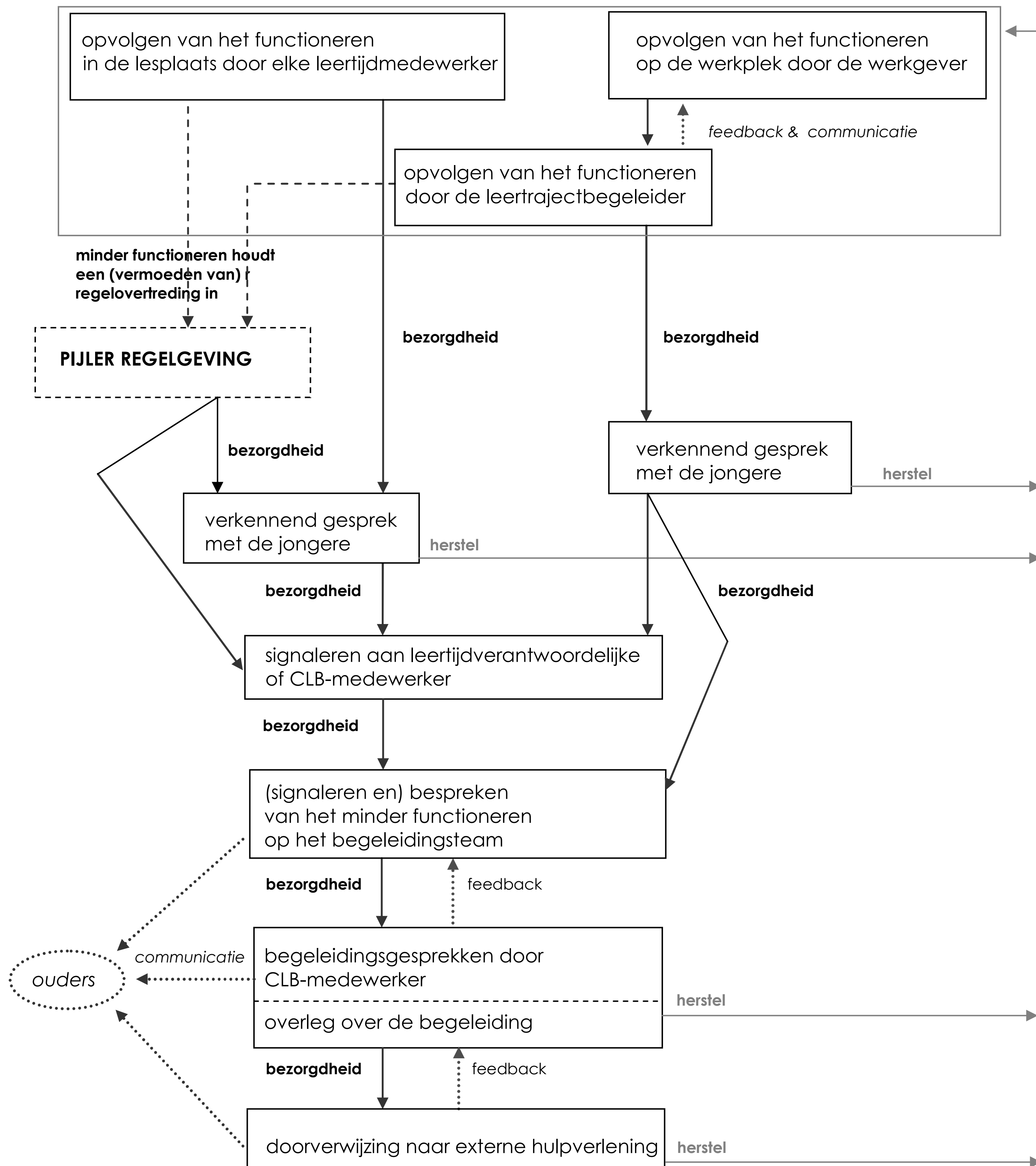
Uiterlijk
- vlekken op kledij
- verdoezelende geurtjes
- veranderde 'lifestyle' (kledingstijl, haardracht, muziek, ...)
- symbolen die naar drugs of druggebruik verwijzen
- speciale geur in de kleding
- lange mouwen op ongewone momenten

Fysiek voorkomen
- bleekheid
- vermoeidheid, slaperigheid
- gewichtsverlies
- coördinatievermogen
- veranderde hygiëne
- roodheid, vlekken, blaasjes rond neus en mond
- ontstoken of bloeddoorlopen ogen
- grote of kleine pupillen
- voortdurend sniffen met de neus
- vaak een bloedneus
- vaak verkouden, ziek

BIJLAGE D

EEN VOORBEELD VAN EEN BEGELEIDINGSPLAN

Dit is uiteraard louter een voorbeeld. De uitdaging is om een begeleidingsplan uit te tekenen op maat van en aansluitend bij de bestaande structuren en procedures van de lesplaats.

BIJLAGE E

BRUIKBAAR MATERIAAL VOOR DRUGEDUCATIE IN DE LEERTIJD

Drugspecifiek

- **Maat in de shit** (VAD, 2006)
  De brochure en de bijhorende handleiding bieden leraren een bruikbaar instrument om met jongeren te werken rond het thema: 'Hoe help je een vriend of vriendin als die door druggebruik in de problemen dreigt te komen?'. De invalshoek 'vriendschap en relaties' maakt het mogelijk een brug te slaan tussen werken rond de cannabisthematiek enerzijds en een bredere aanpak, gericht op het ondersteunen van normen en vaardigheden anderzijds. De lerarenhandleiding 'Maat in de shit' bevat tal van methodieken rond communicatievaardigheden en beschermende sociale normen.

- **Drugs ingeblikt** (VAD, 2005)
  Drugs ingeblikt is een werkvorm met foto's en stellingen over drugs. Vier reeksen van telkens acht foto's en stellingen belichten verschillende aspecten van de drugproblematiek: visie op drugpreventie, jongeren en drugs, drugs in de sociale context, genieten en recht op roes.

- **SXTC - Werken met jongeren rond relaties en seks, alcohol en andere drugs** | didactisch pakket (CGG Eclips, Sensoa, Jeugd & Seksualiteit, CAW Artevelde, Provincie Oost-Vlaanderen Dienst gezondheid en VAD, 2007)
  SXTC is een werkmap om met jongeren (14-18 jaar) aan de slag te gaan rond de link tussen de thema's relaties & seksualiteit, alcohol & drugs. Tot op heden werden deze thema's vooral afzonderlijk behandeld. Toch is er een duidelijke link tussen beide.
  Onderzoek toont ook aan dat er een duidelijk verband is tussen seksualiteit enerzijds, alcohol en andere drugs anderzijds. Deze 'SXTC-map' geeft begeleiders van jongerengroepen (leraren, jeugdwerkers,…) achtergrondinformatie, methodieken en praktische tips om met jongeren (14 - 18 jaar) rond deze thema's te werken vanuit een niet-problematische invalshoek.

- **SLIK** | cd-rom (MJA - De DrugLijn, 2002)
  Deze cd-rom geeft productinfo op maat van jongeren en kadert drugs in een ruimer maatschappelijk en historisch perspectief. Het wetgevende aspect komt daarbij uitvoerig aan bod. Een drugquiz test de kennis en een drugwoordenboek verduidelijkt het jargon. Korte leesstukjes worden afgewisseld met auditieve tekstfragmenten en videofilmpjes.

- **Drugs etc.** (VAD, 2003)
  Drugs etc. is een informatie- en trainingspakket dat product- en achtergrondinformatie bevat over alcohol, cannabis, cocaïne, GHB, ketamine, gokken, heroïne, LSD, psychoactieve medicatie, smartdrugs, speed, vluchtige snuifmiddelen en XTC: woord én beeld, plus praktische tips voor wie een productinfosessie wil geven. Ook de plaats van productinformatie binnen preventie wordt besproken.

- **Betreden op eigen risico** | DVD en werkmap (CAD Limburg, 2007)
  De werkmap biedt bruikbare theoretische achtergronden en concrete methodieken om met jongeren die deeltijds leren en werken rond middelengebruik te werken. Volgende thema's komen aan bod: drugs op de werkvloer, groepsdruk en eerste hulp bij drugongevallen. Er wordt gewerkt rond kennis, attitudevorming, persoonlijke vaardigheden en sociale competentie.

- **Hi(a)way |** DVD en werkmap (GGZ Waas en Dender - Delta preventie, Syntra Midden-Vlaanderen- Sint-Niklaas, Vrij CLB Waas en Dender en CLB-Waasland van het GO!, 2004)
  De DVD Hi(a)way is door leertijdjongeren zelf ontwikkeld in het kader van een vroeginterventieproject. Het materiaal vormt een geschikte ingangspoort om met de jongeren te werken rond risicogedrag aan de hand van thema's als uitgaan, veilig vrijen en relaties, middelengebruik, groepsdruk, werk en vrije tijd.

- **Drugs… al van gehoord?** | Lesmodule Drugs, alcohol en middelenmisbruik en leerkrachtendossier (Project SABIEN. Vlaams Instituut voor Zelfstandig Ondernemen, 2006)
  De module 'Drugs… al van gehoord?' biedt jongeren een duidelijke kijk op de belangrijkste concepten omtrent de thema's alcohol, drugs en roken en de belangrijkste korte- en langetermijneffecten van roken, drugs en alcoholmisbruik kennen. Via groepsdiscussies en andere interactieve methodieken kunnen jongeren hun eigen meningen en gevoelens over deze onderwerpen verkennen en erover uitwisselen met leeftijdsgenoten. Jongeren leren dat zij zelf een keuze hebben inzake het (niet) gebruiken en misbruiken van drugs, alcohol en andere middelen.

- **Omgaan met risico's** (Free Clinic, 1997)
  Dit spel gaat in op allerlei vormen van risicogedrag van adolescenten, waaronder het gebruik van legale en illegale drugs. Zes situatieschetsen op video tonen risicogedrag waarmee jongeren geconfronteerd kunnen worden. Aan de hand van vragen en opdrachten wordt hier dieper op ingegaan.

- **Onder invloed onderweg? Slik!?** | lesmateriaal voor praktijkschool en leerweg-ondersteunend onderwijs (Trimbos-instituut, 2000)
  Dit lespakket bevat een handleiding voor leraren en een werkmap met leskaarten aangepast aan BuSO en BSO. Deze leskaarten sluiten aan bij het pakket 'Onder invloed onderweg?' over genotmiddelengebruik en verkeer en het pakket 'Slik!?' over uitgaan en gebruik. Deze pakketten bevatten elk een video die het thema bespreekbaar maakt.

- **Wel jong, niet gek!** (BIVV, 2007)
  Brochure van het Belgisch Instituut voor Verkeersveiligheid voor jongeren vanaf 16 jaar. Omvat alle aspecten van de problematiek van de weekendongevallen (risico's van rijden onder invloed en de betekenis van 0,5 promille, de invloed van drugs en geneesmiddelen op het rijgedrag) en geeft uitleg over de rijopleiding en rijvaardigheidscursussen, de zinloosheid van snelheid en het belang van de veiligheidsgordel.

   Meer info vind je op www.bivv.be.

- **3D: denken, durven, doen** (Leefsleutels, 2007)
  In dit spel krijgen de deelnemers afwisselende opdrachten: van het verwoorden van hun eigen mening tot een actieve groepopdracht om hen te laten stilstaan bij leuke en minder leuke kanten van hun dagelijkse leefwereld. Behalve rond het thema druggebruik kan het spel ook gespeeld worden rond de thema's welbevinden, ruzie & agressie, gezondheid, seksualiteit en multimedia.

- **Dr. T Hacé's wietenschap** (VAD, 2005)
  Met deze affiche kan je jongeren op een humoristische manier informatie geven over de effecten (aangenaam, minder aangenaam, op korte & lange termijn) van cannabis.

Dit materiaal is te ontlenen bij VAD. Alle informatie en nog meer materiaal vind je in volgende inventarissen:

- **Jongeren, alcohol en drugs. Boeken, video's, spelmateriaal en lespakketten** | inventaris preventiemateriaal (VAD, 2007)
  Deze inventaris biedt een overzicht van lespakketten, spelmateriaal, video's en jeugdboeken voor wie met jongeren rond alcohol en drugs wil werken. Per materiaal is er een fiche met inhoudelijke, methodische en praktische informatie.
  Je kan deze inventaris downloaden via http://www.vad.be/docs/inventarisprev_versie2007.pdf

- **Preventiemateriaal psychoactieve medicatie** (VAD, 2006)
  Deze inventaris biedt een overzicht van preventiemateriaal rond psychoactieve medicatie. De inventaris bestaat uit twee delen: (1) brochures en folders en (2) spelmateriaal en lespakketten. Per materiaal is er een fiche met inhoudelijke, methodische en praktische informatie.

Algemeen (werken aan sociale vaardigheden en zelfwaarde)

- **Comsova? – Werkvormen rond communicatieve en sociale vaardigheden voor het Deeltijds Onderwijs** (Leefsleutels, 2007)
  Deze map werd samengesteld door leraren en begeleiders van Centra voor Deeltijds Onderwijs en Deeltijdse Vorming in Vlaams-Brabant, in samenwerking met het centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg van Leuven en wordt nu uitgegeven door Leefsleutels.
  De map bevat werkvormen om met jongeren in het deeltijds onderwijs te werken aan sociale en communicatieve vaardigheden. Deze werkvormen werden onderverdeeld volgens het stadium van groepsontwikkeling en gaan over kennismaking; afspraken maken; communicatie; creatieve activiteiten; samenwerking en zelf- en groepsinzicht.

In de map 'Comsova?' Vind je ook een opsomming van spelmateriaal dat bruikbaar is om met de jongeren in de leertijd aan communicatieve en sociale vaardigheden te werken.

Informatieve en sensibiliserende websites

- **www.druglijn.be**
  Iedereen kan bij De DrugLijn terecht met informatievragen, hulpvragen of vragen naar materiaal over drank, drugs & pillen.
  De DrugLijn is bereikbaar via telefoon (078 15 10 20, van maandag tot vrijdag van 10 tot 20u) en 24u/24u via e-mail (www.druglijn.be/site/contact.asp).
  Op de website van De DrugLijn vind je uitgebreide productinformatie over alcohol en andere drugs. Je kan er ook het antwoord vinden op vragen zoals: Wat is het verschil tussen stoned en high zijn? Is een joint gezonder dan een gewone sigaret? …

- **www.gratisdrank.be**
  Deze site is bedoeld voor jongeren vanaf 16 jaar. Cowboy Henk is de centrale figuur en zet jongeren op een humoristische manier aan het denken over hun alcoholgebruik. De nadruk ligt op de kortetermijngevolgen van overmatig alcoholgebruik. Ook bij deze site hoort materiaal (affiches, postkaart, stickers, …).

- **www.partywise.be**
  Op deze site vinden jongeren informatie over alcohol- en druggebruik en uitgaan en hoe ze risico's kunnen vermijden of beperken.

Vormingsaanbod

- **Vorming 'Praten over drugs in de klas'**
  Rond het thema drugs en druggebruik leven heel wat mythes en vragen, ook bij jongeren. In deze vorming worden handvatten aangereikt om deze mythes te doorbreken en op een zinvolle en interactieve manier met een groep jongeren rond de drugthematiek te werken.
  Voor meer informatie over deze vorming kan u terecht bij de preventiewerker verbonden aan het CGG van uw regio.

- **Vorming 'Maat in de shit'**
  'Maat in de shit' is een lespakket om met 14-tot 16-jarige jongeren te werken rond cannabis (zie hoger). Voor een optimaal gebruik van het lespakket kan men de vorming 'Maat in de shit' volgen.
  Voor meer informatie over deze vorming kan u terecht bij de preventiewerker verbonden aan het CGG van uw regio.

 Bijlage A: Lijst regionale preventiewerkers

BIJLAGE F

INFORMATIE OVER DE LEERLINGENBEVRAGING

Sinds januari 1999 organiseert de Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen vzw (VAD), in opdracht van de Vlaamse minister van Gezondheid, een leerlingenbevraging in de Vlaamse secundaire scholen. De bevraging gebeurt op vraag van scholen, centra deeltijds onderwijs en Syntra lesplaatsen.

De leerlingenbevraging biedt de Syntra lesplaats een zicht op het middelengebruik binnen de leefwereld van de jongeren: frequentie en hoeveelheid van gebruik, motieven, houding van vrienden, beschikbaarheid, …
Daarnaast brengt het zowel de positieve aspecten van de huidige aanpak van de drugthematiek in kaart, als mogelijke knelpunten en noden. De bevraging is opgesteld volgens de pijlers van een drugbeleid en geeft de lesplaats over elk van deze onderdelen informatie waarmee ze haar beleid kan uitwerken of bijsturen.
Anderzijds is de bevraging een instrument om de participatie van de jongeren aan het drugbeleid van de Syntra lesplaats te verhogen doordat het de behoeften en visie van de jongeren zichtbaar maakt.
Bovendien biedt de bevraging ook een goed fundament voor het creëren van een draagvlak voor het drugbeleid. De resultaten kunnen aanleiding geven tot dialoog met de verschillende partners: met de leertijdmedewerkers, maar zeker ook met de ouders en de jongeren.

Elke Syntra lesplaats die deelneemt, ontvangt in de vierde maand na de afname een rapport dat de beschrijving en interpretatie van de eigen gegevens bevat en concrete tips voor het drugbeleid op basis van de specifieke resultaten.

Alle Syntra lesplaatsen die een drugbeleid hebben of die in het centrumreglement regels over druggebruik (tabak, alcohol, medicatie, illegale drugs) hebben opgenomen, kunnen gratis deelnemen, tenzij ze de voorbije drie jaar reeds hebben deelgenomen. Deelnemende lesplaatsen verbinden zich ertoe de vragenlijst door al hun jongeren te laten invullen.

 Meer informatie: www.vad.be

[i] Babor, T. (et al) (2003). Alcohol: no ordinary commodity; research and public policy. Oxford medical Publications.
Edmonds, K., Sumnall, H., McVeigh, J. & Bellis, M.A. (2005). Drug Prevention in vulnerable young people. Liverpool: : National Collaborating Centre Drug Prevention(NCCDP).
Tobler, N.S (et al) (2000.) School-based adolescent drug prevention programs: 1998 meta-analysis. The Journal of Primary Prevention, Vol. 20 No
Jones, L., Sumnall, H., Burrell, K., McVeigh, J. & Bellis, M.A. (2006). Universal Drugprevention. Liverpool: National Collaborating Centre Drug Prevention (NCCDP).
Morgan, M. (2001). Drug Use Prevention: an overview of research. (St. Patrick's College, Ireland)
[ii] Jones, L., Sumnall, H., Burrell, K., McVeigh, J. & Bellis, M.A. (2006). *Universal Drugprevention*. Liverpool: National Collaborating Centre Drug Prevention (NCCDP).
[iii] Brand, P. (1998). *Werkboek voor de invoering van het project 'De gezonde school en genotmiddelen'. Een hulpmiddel voor GGD en instelling voor verslaving bij stuurgroep-vergaderingen.* Utrecht: Trimbosinstituut.
[iv] Gebaseerd op Aertsen, P. *Het interventieplan. Een handleiding voor preventiewerkers bij het ontwikkelen van een interventieplan binnen het drugbeleid van een organisatie*. Provincie Antwerpen.
[v] De Jaeger, L., Plets, I. & van Eeckhoutte, W. (2005). *Juridische handvatten voor het (problematisch) gebruik van alcohol en andere drugs op het werk*. Brussel: VAD.
[vi] Aelterman, A. & Engels, N. (2000). *Het welbevinden van leerlingen in het secundair onderwijs.* Welwijs, 12 (3).